

Nuoret tappajat kouluissamme

Laura Benyik
Shamuel B. Kohen

Kirjoittajat Laura Benyik, Shamuël B. Kohen
Julkaisija Laura Benyik, Shamuël B. Kohen
Ensimmäinen painos, 2011
Copyright © 2011 Laura Benyik & Shamuël B. Kohen

Nuoret tappajat kouluissamme. Kaikki oikeudet pidätetään. Mitään osaa tästä kirjasta ei saa julkaista, käyttää tai välittää millään keinoilla, elektronisilla tai mekaanisilla, ilman julkaisijoiden kirjallista lupaa. Jos rikot oikeuksiamme, voimme haastaa sinut oikeuteen.

ISBN 978-952-92-8491-7

Painopaikka Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä

Tämä kirja on omistettu kaikille kouluammuskelujen uhreille.

Kiitokset kaikille niille, jotka olette mahdollistaneet kirjan valmistumisen omalla panoksellanne. Erityiskiitokset meiltä kummaltakin Maria Talasmäelle ja Tuire Täyräselle.

Sisällys

Alkusanat	I
Kokonaiskuva	1
Tunteet, pelko ja todelliset riskit.....	3
Nuorten hyvinvoinnista Suomessa.....	7
Kouluväkivallan historiaa ja todennäköisyyksiä.....	9
Amok-juoksu.....	12
Rikos, rangaistus ja motiivit	15
Aseet ja nuoret	21
Koulu väkivallantekijänä	22
Nuoret tappajat tragedioiden takana	29
Evan Ramsey.....	32
Michael Carneal	36
Andrew Golden.....	40
Mitchell Johnson.....	43
Andrew Wurst	46
Kipland Kinkel.....	49
Eric Harris	55
Dylan Klebold.....	64
Jeffrey Weise	72
Seung Hui Cho.....	76
Pekka-Eric Auvinen	83
Matti Juhani Saari	90
Vihaa, raivoa ja masennusta	97
Yhteenvedo tekijöiden kuvauksista.....	99
Ulkopuolisuuden ja kiusaamisen kokemukset.....	110
Safe School Initiativen päätelmiä tekijöistä.....	112
Kolme ryhmää.....	116
Columbine ja Doom.....	119
Erään oppilaan tarina	123
Ennaltaehkäisy	139
Uhkien tunnistamisen malli	142
Tavoitteena yhteisöllinen hyvinvointi	143
Yhteisöllisyyden haasteita	146
Vanhempien rooli persoonallisuuden kehityksessä	148
Onko mitään tehtävissä?	153
Lähdekirjallisuus	161

Alkusanat

Tätä kirjaa kirjoittaessamme kuulumme eräältä yläasteen rehtorilta tapauksesta, jossa poika oli mennyt entisen tyttöystävänsä kotiin ja ovella nostanut puukon tytön kurkulle. Poika oli vähän aikaisemmin päättänyt itse seurustelusuhteen, mutta päätti mennä vielä hieman selvittämään asioita tytön kotiin. Mikä ajoi pojan tähän tekoon? Minkälaisia pelkotiloja tytölle on tapauksesta aiheutunut? Miten tytön ja pojan perheet reagoivat, entä koulun muut oppilaat ja henkilökunta? Asia on tätä kirjaa kirjoitettaessa poliisin tutkinnassa. Se herättää useita kysymyksiä. Mikä meni pieleen niin pahasti ja missä vaiheessa, että pojan piti näin voimakkaalla väkivallalla uhkaillen selvittää asiaa? Olisiko tapaus voitu estää jotenkin?

Kouluväkivalta on huolestuttanut kasvattajia, lapsia sekä vanhempia jo vuosikymmenten ajan. Yhdysvalloissa tapahtuneet, suurta mediahuomiota saaneet tragediat, kuten Columbine, nostivat kouluväkivallan ja nuorisoväkivallan huolenaiheeksi Yhdysvalloissa jo noin kaksi vuosikymmentä sitten. Suomessa kouluväkivalta siirtyi uusiin, dramaattisiin mittakaavoihin Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen.

Suomen ja Yhdysvaltojen tapausten välillä on eroja, mutta myös yhtäläisyyksiä. Erot löytyvät lähinnä yhteiskunnallisista ja sosiaalisista rakenteista. Yhdysvalloissa kouluväkivalta on ollut osittain vain yksi nuorisoväkivallan ilmenemismuoto. Jengit, huumeet, huonot elinolot ja eriarvoisuus yhteiskun-

Nuoret tappajat kouluissamme

nassa ovat ruokkineet väkivaltaa ja saivat sen räjähdysmäiseen kasvuun 1900-luvun loppupuolella, jolloin se on osittain siirtynyt myös kouluihin.

Kun tarkastellaan Yhdysvaltojen kouluammuskelijoita yksilöinä, voidaan löytää yhtäläisyyksiä monien tekijöiden välillä. Myös Jokelan ja Kauhajoen tekijöistä löytyy samankaltaisuuksia verrattuna Yhdysvaltojen tekijöihin. Vaikka yhteiskunta onkin erilainen, tietyt tekijät yksilössä vaikuttavat samalla tavoin. Yhtenä näistä on itsetunto. Mitä heikompi itsetunto yksilöllä on, sitä helpommin hän voi joutua masennukseen ja alkaa hautomaan itsetuhoisia ja väkivaltaisia ajatuksia. Pitää kuitenkin muistaa, että masennus ja itsetuhoisuus eivät tee nuoresta automaattisesti kouluammuskelijaa.

Elämme informaatioyhteiskunnan aikaa. Teollistunut yhteiskunta on jo historiaa. Tieto, informaatio on tämän ajan tunnusmerkkejä. Sitä on saatavilla yllin kyllin, reaaliajassa ja lähes mistä maailman kolkasta tahansa. Vielä 1990-luvulla olimme täällä Suomessa suhteellisen eristäytyneitä muusta maailmasta. 2000-luvulle tultaessa internetin, sosiaalisen median ja laajan reaaliaikaisen viestinnän ansiosta jokainen maailmankolikka on avoin meille jokaiselle omassa kodissamme, tietokoneen ääressä kaikkina vuorokaudenaikoina.

Kilpailemme tällä globaalilla arenalla jo nuoresta lähtien. Trendikkyys, varakkuus, tietämys, kaverit, sosiaalinen media ja kansainvälisyys ovat aivan eri tasolla kuin aikasempien sukupolvien nuoruudessa. Näiden asioiden luomat paineet ovat myös suuremmat. Nuorten elämän arenana ei ole enää vain kotikaupunki, vaan koko maailma teknologian avaamana.

Muutaman vuosikymmenen ajan kouluammuskelut sekä kouluväkivalta ovat olleet puheenaiheina lähes kautta maailman. Viimeistään Columbinen tapaus toi asian koko maailman tietoisuuteen. Suomessakin on pyritty paneutumaan kouluväkivallan kitkemiseen kouluista, erityisesti toiminnan kohteena on ollut koulukiusaaminen ja koulurauhan takaaminen jokaiselle. Suomessa on ajateltu pitkään, ettei samanlaisia väkivaltantekoja kuin muualla maailmassa voi tapahtua täällä. Nyt tämä ajatus on jouduttu toteamaan vääräksi ja kohtalokkaaksikin.

Tapahtuneiden Jokelan ja Kauhajoen ampumisvälikohtausten jälkeen monen suomalaisen mielessä on yksi kysymys: ”Mik-

si?” Mediassa ja politiikassa keskitytään tapahtumien jälkimainingeissa pitkälti kutsumiimme helppoihin ratkaisuihin, kuten aselakien kiristämiseen. Monella asiasta keskustelevalta tai mielipiteitään esittävällä on jokin yksi ratkaisu ongelmaan. Kouluväkivalta ja kouluammuskelut ovat kuitenkin monien tekijöiden summa. Niitä voidaan ennaltaehkäistä ymmärtämällä syitä, jotka johtavat nuoren epätoivoiseen tekoon.

Tämän kirjan tarkoituksena on kuvata tekijöiden sisäisessä maailmassa vaikuttavia tekijöitä, ja sitä kautta pyrkiä löytämään avaimia kouluväkivallan ongelman ennaltaehkäisyyn. On olemassa keinoja, joiden avulla nuoria voidaan auttaa ja väkivallantekojen mahdollisuuksia vähentää. Kirja käsittelee kouluampumisia erityisesti yksilöön liittyvänä ilmiönä. Etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Voidaanko kouluammuskelija tunnistaa etukäteen? Onko olemassa keinoja, joilla kouluammuskeluja voitaisiin ennaltaehkäistä? Miten kouluammuskelijaa voidaan auttaa ennen kuin hän päättää toteuttaa uhkauksensa?

Työ turvallisuudessa kytkeytyy aina yksilöön. Syiden ja syy-yhteyksien löytäminen on suuri osa työstä turvallisuuden luomisessa. Jos emme tiedä mistä jokin ilmiö johtuu, emme osaa emmekä voi valita toimivia työkaluja sen estämiseen tai poistamiseen. Rikoksen tekee aina yksilö tai useampi yksilö yhdessä, niinpä kouluturvallisuuskin on jatkuvasti kytkeytynyt yksilöön ja hänen mentaliteettiinsa, unohtamatta yhteiskunnassa vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat toimia niin sanottuna katalyyttinä teolle.

Yksilön lisäksi kirjassa tarkastellaan yhteiskunnan, koululaitoksen sekä perheen vastuuta kouluväkivallan kitkemisessä. Vastuu ei ole ainoastaan yhdellä instanssilla. Viime kädessä päätös ammuskelusta on aina tekijän vastuulla. Monet tekijät vaikuttavat kouluammuskelijan syntyyn. Jos näistä tekijöistä voidaan poistaa muutamakin, uskomme, että voisimme estää uuden tragedian syntymisen. Nämä ennaltaehkäisykeinot pureutuvat usein ihmisyyden peruskysymyksiin ja ongelmiin, kuten rakastetuksi tulemiseen, itsekunnoitukseen, hyväksyntään ja ymmärtämiseen.

Osa kirjan teksteistä pohjautuu Laura Benyikin tekemään opinnäytetyöhön Laurea-ammattikorkeakoulun turvallisuusalan koulutusohjelmaan. Opinnäytetyö on luettavissa internetissä www.theseus.fi tietokannassa. Opinnäytetyö on tehty

Nuoret tappajat kouluissamme

Laureassa toteutettuun Korkeakouluturvallisuus 2009 -hankkeeseen taustatiedoksi ilmiöstä. Työn tarkoituksena oli kuvata kouluammuskelijointa sekä kuvausten avulla etsiä ratkaisuja kouluväkivallan ongelmaan. Tämä kirja sisältää opinnäytetyössä esitettyä materiaalia ja lisäksi laajempia kuvauksia tekijöistä, erään väkivaltaisen hyökkäyksen lähes toteuttaneen oppilaan kertomuksen sekä laajemman katsannon yhteiskunnan kannalta. Lisäksi kirjassa on käsiteltyä Kauhajoen ammuskelijaa, joka ei ehtinyt opinnäytetyöhön mukaan.

Tämä kirja ei ole tyhjentävä kuvaus kouluammuskeluista tai niiden tekijöistä. Sen tarkoituksena on kuitenkin kuvata ilmiötä, tekijöitä, ennaltaehkäisyä sekä ilmiön taustoja mahdollisimman monesta näkökulmasta. Haluamme antaa mahdollisimman kattavan yleiskuvauksen ilmiöstä, jotta voimme välttää yleistyksiä ja yksinkertaistuksia aiheeseen liittyen. Kouluväkivalta erilaisissa ilmenemismuodoissaan ei ole uusi ilmiö. Väkivaltaisuus koulussa ei ole uutta. Uutta ovat nykypäivän uudet ja erilaiset ennaltaehkäisy- ja väkivallan vähentämisen keinot. Joidenkin mukaan kouluammuskeluja ei voida koskaan estää täysin. Toisten mielestä jokainen jo tapahtunutkin ammuskelu olisi voitu estää. Jälkikäteen on aina helpompaa sanoa, että olisi pitänyt huomata sitä tai tätä. Se ei ole niin yksinkertaista ennen tapahtumaa. Jälkiviisaudesta voidaan kuitenkin oppia. Ennaltaehkäisy saattaa vaatia radikaaleja ajatusmallien ja toimintakulttuurien muutoksia oppilaitoksissa, ehkä jopa yhteiskunnan tasolla. Oppilaitoksissa näitä muutoksia on helpompi toteuttaa kuin yhteiskunnan tasolla. Oppilaitoksissa opitut mallit muuttavat myös osaltaan yhteiskuntaa sitä mukaa, kun nuoret kasvavat aikuisuuteen. Mutta pystymmekö saamaan aikaan tämän muutoksen?

Myös omat koulukokemuksemme ovat vaikuttaneet taustalla lisäten kiinnostusta aiheetta kohtaan. Joku luokkakaveri on tehnyt itsemurhan vuosia sitten, toiset ovat menestyviä. Emme olisi koskaan uskoneet, että näennäisesti positiivinen nuori tulee ottamaan oman henkensä. Muistamme joidenkin opettajien välinpitämättömyyden ja kyvyttömyyden hoitaa kiusaamislanteita. Muistamme opettajia, jotka itse kiusasivat oppilaita. Muistamme myös ne ihanat opettajat, jotka tukivat ja antoivat oppilaille turvallisen oppimisympäristön. Eräs kasvatustieteilijä kehoittaa kirjassaan kaikkia opettajaksi opiskelevia ammentamaan omista oppimiskokemuksistaan. Nyt olemme kuulleet joidenkin opettajien sanovan, ettei näin voi ajatella. Miksi ei? Luonnollisesti opetusmenetelmät muuttuvat, mutta niistä ei

tässä keskustelussa ollutkaan kyse, vaan oppilaiden hyvinvoinnista, siitä, miten opettaja kohtelee oppilaita. Lapsen kasvatusta on aina vanhempien vastuulla, mutta jos kodista ei saada turvallista mallia, on opettaja seuraava aikuinen, jota lapsi eniten päivänsä aikana näkee ja jonka kanssa hän on tekemisissä. Turvallisuuden tunteen ja luottamuksen luominen on erittäin tärkeää tässä vuorovaikutussuhteessa.

Käytämme kirjassa hyväksi sosiaalipsykologiaa sekä persoonallisuuspsykologiaa, sillä ne tarjoavat viitekehyksen tekijöiden taustojen sekä käyttäytymisen tarkastelulle ja selitysten etsimiselle. Sosiaalipsykologia pyrkii selittämään yleisiä käyttäytymismalleja tietyssä ympäristössä. Tämä on sosiaalipsykologian yhteiskunnan tasolla tapahtuvaa analyysiä. Tämän lisäksi sosiaalipsykologia analysoi käyttäytymistä yksilön tasolla. Tällöin se tutkii sitä, mitä henkilö ajattelee muista, miten hän vaikuttaa ja miten hän suhtautuu muihin yksilön tasolla. Sosiaalipsykologia tutkii asenteita ja havaintoja sekä miten henkilöt kommunikoiivat ja toimivat keskenään, liittyen esimerkiksi ystävyys-suhteisiin, aggressioon sekä valtaan ja alistumiseen. Toisaalta sosiaalipsykologia tutkii myös ryhmäkäyttäytymistä, ja miten se vaikuttaa ryhmän jäseniin. Sosiaalipsykologia on siis tutkimusta siitä, miten henkilöt ajattelevat, vaikuttavat ja suhtautuvat toisiinsa. Se auttaa ymmärtämään yksilöä häntä ympäröivässä maailmassa. Yksilötason analyysissä pyritään selvittämään, miksi yksilöt käyttäytyvät tietyllä tavalla ja miksi kaksi eri henkilöä reagoi eri tavalla samaan tilanteeseen. Painoarvoa annetaan yksilöllisille taustoille lapsuuden aikaisissa kokemuksissa, kyvyissä ja motivaatioissa sekä persoonallisuudessa että psykologisessa muokkautumiskyvyssä. Yksilöllinen analyysi tarjoaa vastauksia väkivaltarikoksiin rikollisen yksilöllisen taustan ja luonteen kautta.¹ Kouluammuskelijoiden tapauksessa pyritään siis löytämään yksilön taustan ja käyttäytymisen pohjalta syitä siihen, miksi henkilö teki rikoksen.

Sosiaalipsykologia tutkii myös henkilöiden välisiä yhteyksiä. Tyypillisesti keskitytään henkilön tämänhetkiseen sosiaaliseen tilanteeseen. Tämä sosiaalinen ympäristö sisältää siinä olevat muut henkilöt, heidän asenteensa ja käyttäytymisensä sekä heidän suhteensa kyseiseen tarkasteltavaan yksilöön. Tällöin painotetaan tilanteen valtasuhteita, mikä perustuu ajatukseen siitä, että yksilöä voidaan muokata, koska hän on joustava sekä mukautuva. Kun pyrkimyksenä on ymmärtää väkivaltarikoksia, sosiaalipsykologiassa tutkitaan minkälaiset henkilöi-

¹ Taylor, Peplau & Sears, 2006.

Nuoret tappajat kouluissamme

den väliset suhteet ovat voineet esimerkiksi lisätä vihaisuutta ja näin lisätä mahdollisuutta väkivaltarikoksen toteuttamiseen.²

Kirja ei kuitenkaan ole puhtaasti sosiaalipsykologian alan teos. Yhdistämme näkemyksiämme sekä psykologiasta että turvallisuusalaista edustaen eniten turvallisuusalaa. Kirjan tietopohja perustuu lähteisiin, jotka ovat nähtävissä tekstin edetessä sekä luetteloituna kirjan lopussa. Näiden tietojen perusteella pohditaan käsiteltävää asiaa ja vedetään johtopäätöksiä. Monet johtopäätöksistä eivät välttämättä vastaa yleistä kuvaa turvallisuusalan ajatusmaailmasta, mutta tämän ilmiön yhteydessä ne ovat tärkeitä ja huomionarvoisia asioita. Jos penäämme ajatusmallien muutosta koulumaailmassa, tarvitaan sitä myös turvallisuusosalalla.

Kirjassa käytetään termiä ”kouluammuskelu” kuvaamaan tapahtumaa, jossa koulun oppilas menee kouluunsa ja aloittaa ammuskelun. Hänellä voi olla valittuna kohteita tai hän voi ampua henkilöitä sattumanvaraisesti. Uhreina voivat olla sekä toiset oppilaat että koulun henkilökunta. Kouluammuskeluun voi liittyä myös muiden välineiden, kuten räjähteiden tai palavien nesteiden käyttö hyökkäyksen yhteydessä. Tässä kirjassa tarkasteltavat kouluammuskelut olivat suunniteltuja tapahtumia, ei hetkellisiä päähänpistoja. Kouluammuskelujen ulkopuolelle kirjassa jäävät erilaiset jengien väliset ammuskelutaukukset tai muut välien selvittelyt nuorten keskuudessa sekä koulun tististen oppilaiden tai muiden henkilöiden tekemät kouluammuskelut. Kouluammuskelu on käännetty englanninkielisestä termistä ”school shooting”, jota käytetään yleisesti käsiteltäessä tätä aihepiiriä.³

Kouluammuskelu valittiin termiksi myös siksi, että näin se erottuu urheilulajista kouluammunta. Kouluammunta-sanaa käytetään tästä huolimatta kouluammuskeluista puhuttaessa muissa teksteissä, esimerkiksi uutisartikkeleissa.⁴ Kouluammuskeluista käytetään myös termiä koulusurmat tai kouluväkivalta.⁵ Nämä käsitteet ovat tässä yhteydessä monella tavalla ymmärrettäviä. Surmateot voidaan ymmärtää teoiksi myös muilla välineillä kuin ampuma-aseilla, tai kouluväkivalta laajemmaksi ongelmaksi, kuten kiusaamiseksi. Myös tästä johtuen käytämme tässä työssä termiä kouluammuskelu tapahtu-

² Taylor ym., 2006.

³ Cornell, 2006; Langman, 2009; Vossekuil, Fein, Reddy, Borum & Modzeleski, 2002.

⁴ MTV3, 18.1.2002

⁵ Kiilakoski, 2009.

masta ja kouluammuskelija tai ammuskelija tekijästä. Termillä ei ole missään tapauksessa tarkoitus vähätellä tapahtuman traagisuutta ja sen aiheuttamia traumoja, tai viestiä, että aihe olisi jollakin tapaa kevyt tyyliin ”pojat vain ammuskelivat”, koska sellaista tilannetta ei olekaan, jossa ”vain ammuskeliaan”. Tuliaseiden kanssa on aina oltava varovainen ja niitä ei tulisi koskaan käsitellä leikillisessä ammuskelumielessä. Ampumista harrastavien keskuudessa ammuskelu ei ole halventava tai väheksyvä sana. Jokaisen ampumista harrastavan tulee ymmärtää harrastusvälineen potentiaalinen vaarallisuus. Toivomme, että tämä sama ajattelumalli siirtyy myös muihin yhteyksiin. Toivomme myös jokaiselle tapahtumien uhrille voimia jaksaa vaikean kohtalon keskellä.

Kouluammuskelija tai ammuskelija on henkilö, tässä kirjassa koulun oppilas tai opiskelija, joka toteuttaa kouluammuskelun kyseisessä tilanteessa. Tarkastelunäkökulmana ovat henkilö sekä hänen mikroympäristönsä vaikutukset häneen. Henkilöllä tarkoitetaan tässä tekstissä julkisiin lähteisiin perustuvaa kuvausta ammuskelijasta, hänen ongelmistaan, persoonallisuudestaan, kokemuksistaan sekä muista seikoista, jotka ovat voineet vaikuttaa kouluammuskelun tekemiseen. Kouluammuskelija on myös yksi suora käänнос englannin kielessä paljon käytetystä termistä ”school shooter” kouluammuskelujen tekijästä puhuttaessa.⁶ Mikroympäristö voidaan käsittää laajemmaksikin kokonaisuudeksi, mutta tässä työssä se on tekijän perheyhteisö tai useammat perheyhteisöt, joissa ammuskelija on elänyt, esimerkiksi huostaanottotapauksissa.⁷

Kirjassa käytetään käsitteitä oppilas ja opiskelija tarkasteltujen kouluammuskelijoiden ikäjakaumasta johtuen.⁸ Kirjassa kuvattavien ammuskelijoiden ikäjakauma on 11 – 23 vuotta, jolloin toiset heistä ovat oppilaita, toiset opiskelijoita. Kouluammuskelut eivät ole siis vain toisen asteen oppilaitosten tai korkeakoulujen ongelmia. Monet opiskelijoiden ongelmista alkavat jo ala-asteella tai sitä ennen, joten ennaltaehkäisy tulisi jalkauttaa myös, ja mielestämme erityisesti, peruskoulujärjestelmään.

Kaikissa kuvauksissa pyrimme olemaan mahdollisimman objektiivisia. Tapauksista luettaessa on kuitenkin muistettava, että lähteet ovat julkisia, jolloin tietopohja on sekundaariläh-

⁶ Langman, 2009.

⁷ Härkönen, 2009.

⁸ Opetusministeriö 20.10.2009.

Nuoret tappajat kouluissamme

teisiin perustuvaa. Kaikista kouluammuskeliijoista ei löydy yhtä paljon tietoa, ja jotkin saatavilla olevat tiedot ovat ristiriitaisia.

Tapauskuvauksia ei voida käyttää laajojen johtopäätösten tekemiseen etsittäessä tiettyjä kouluammuskelijan piirteitä. Kyseisistä yksilöistä ja heidän erilaisuuksistaan tai yhtäläisyyksistään voidaan vetää johtopäätöksiä, mutta näitä johtopäätöksiä ei voida aina suoraan vetää suurempaan joukkoon. Kouluammuskelija ei toisaalta kuulukaan suureen joukkoon, vaan on osa marginalisoitunutta ryhmää. Ongelmien kirjo tässä marginalisoituneessa ryhmässä voi kuitenkin olla laaja. Näin ollen tämän tarkastelun tapauksia voidaan verrata mahdollisiin tulevaisuuden kouluammuskelijoihin vain suuntaa antavasti. Toisekseen tutkimuksen ja kuvauksen objektiivisuutta tulee aina häiritsemään erilaiset tekijät. Tätä tekstiä lukiessa kannattaa olla siis aina jossain määrin kriittinen ja käyttää kriittisen ajattelijan ”hattua”. Monia asioita voidaan kyseenalaistaa, kuten vanhempien kuvauksia perhe-elämästä, ystävien kuvauksia henkilöstä ja henkilön kuvauksia itsestään, sillä näitä kertoessa on usein vaikea olla objektiivinen. Haluaako perhe, että julkisuuteen tulee tieto heidän mahdollisista laiminlyönneistään tai ongelmistaan? Ja mikä olisi sellainen asia perheessä, joka yksin voisi aiheuttaa nämä tragediat? Kykeneekö ammuskelija kertomaan itsestään objektiivisesti vai haluaako hän antaa jonkinlaisen kuvan itsestään?

Tämä ei tietenkään tarkoita, ettei kuvauksissa olisi totuuden jyvää. Parhaimmillaan ne avaavat ovia ammuskelijoiden maailmaan, antavat meille keinoja ymmärtää ja nähdä karmeaa tekoa syvemmälle yksilön sisimpään. Meidän ei tule koskaan hyväksyä heidän tekemiään tekoja ja murhia sekä aiheuttamiaan traumoja. Olisi kuitenkin hyvä, jos oppisimme hyväksymään yksilöt ihmisinä. Jokainen tässä kuvattu nuori taisteli elämästään ja elämässään syystä tai toisesta. Jokainen paini jonkinlaisessa kriisissä ja olisi tarvinnut apua. Monien elämä oli niin traumaattista, ettei sitä voisi toivoa kenenkään kokevan. Mikään ei poista heidän tekojensa kauheutta, mutta toivomme, että nämä kuvaukset auttavat ymmärtämään toista ihmistä sekä sitä avun tarvetta, mikä on nuortemme keskuudessa.

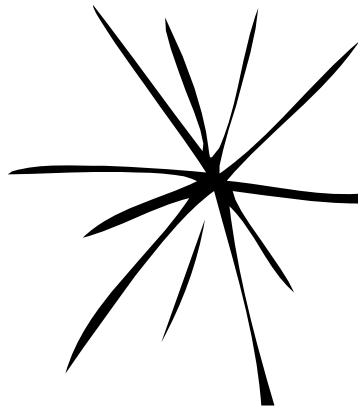
Kirja alkaa ensin taustakuvauksella kouluväkivallasta sekä siihen liitoksissa olevista ilmiöistä, kuten Amok-juoksusta sekä yhteiskunnallisista asioista, kuten rangaistusten tehokkuudesta, riskeistä ja todennäköisyyksistä, tunnereaktioista sekä

koulun roolista väkivallantekijänä. Näiden tarkoituksena on olla pohjatietona niihin näkökulmiin ja ajatuksiin, joihin tukeudutaan aihetta käsiteltäessä. Ne tarjoavat myös tutkimustuloksia ja tilastoja. Kirjan keskiosassa keskitytään kuvaamaan kahtatoista ammuskelijaa sekä kokoamaan heidän yhteneväisyyksiään ja eroavaisuuksiaan yhteen. Lisäksi tässä osassa julkaistaan ensimmäistä kertaa erään nuoren tarina. Tämä nuori suunnitteli ja lähes toteutti kouluammuskelun. Loppuosassa kirjaa käsitellään muutamia erilaisia käytössä olevia ennaltaehkäisymentelmiä sekä yhteisöllisyyden teemaa.

Toivomme, että tämä kirja antaa jotain jokaiselle aiheesta kiinnostuneelle. Toivomme, että se auttaa meitä ymmärtämään ilmiötä paremmin sekä näkemään, ettei ole toivottomia tapauksia, on vain välinpitämättömyyttä ja toimimattomia keinoja. Nämä voidaan vaihtaa välittämiseen ja toimiviin tapoihin auttaa. Muutoksen tarve koskee meitä jokaista. Olemme vastuussa lapsistamme vanhempina, sukulaisina, kasvattajina, opettajina ja yhteiskuntana.

Kokonaiskuva

- kaikki on yhteydessä toisiinsa

Olemme kaikki yhteydessä toisiimme, tavalla tai toisella. Elo-kuvat ovat tehneet ”perhosefektistä” (eng. *the butterfly effect*) tunnetun ja suosituksen konseptin. Tekomme tänään vaikuttavat tulevaisuuteemme sekä muiden tulevaisuuteen ja elämään. Muiden teot vaikuttavat meihin, niin myös kouluväkivaltaan liittyvissä ilmiöissä ja tekijöissä. Tässä luvussa tuodaan esille kouluammuskeluihin, kouluväkivaltaan sekä nuorten hyvinvointiin liittyviä taustatekijöitä sekä niihin läheisesti yhdistetävissä olevia ilmiöitä. Luvussa kerrotaan sisäisistä ja ulkoisista motivaatioista, kouluväkivallan ja lasten hyvinvoinnin tilastoista sekä Amok-juoksuista, joita on usein käytetty vertauksena kouluammuskeluihin. Pohdimme myös tutkimusten taustaa vasten rangaistuksen roolia kouluväkivallan estämisessä sekä paljon vaiettua koulun roolia väkivallantekijänä oppilaita ja opiskelijoita kohtaan. Ensimmäisenä haluamme kuitenkin puhua erittäin tärkeästä aiheesta, nimittäin kokemistamme tunteista ja peloista aiheeseen liittyen.

Tunteet, pelko ja todelliset riskit

Kirjan aihe on voimakkaasti tunteisiin vetoava, mikä on luonnollista. Mikä tahansa asia, joka uhkaa meitä tai perheenjäseniämme tai muita meille rakkaita henkilöitä tai voi aiheuttaa tuskaa ja kipua sekä järkytystä, aiheuttaa meissä usein voimakkaita tunnereaktioita. Useimmiten koemme tunteen pelkona. Mitä henkilökohtaisemmin asia meitä koskettaa, sen voimakkaammat tunnereaktiot ovat. Charles Darwin voisi kutsua tätä osaksi evoluutiota, selviytymisvaistoksi, jonka avulla vain vahvat selviytyvät. Tässä tapauksessa vahvuus on meitä uhkaavien asioiden pelko. Parempi välttää uhkaa kaikin mahdollisin keinoin kuin syöksyä vaaraan. Tämä ajatusmalli parantaa selviytymismahdollisuuksiamme.

Jotkut asiat ja ilmiöt saavat meissä aikaan erityisen voimakkaita reaktioita. Kouluammuskelut ovat yksi näistä. Kun pelkoreaktio muuttuu liian voimakkaaksi, tai sen aiheuttaja on yllättävä, vaihtuu selviytymisvaiston varassa toimiminen järjestömiin tekoihin ja toimiin, jotka voivatkin tuottaa päinvastaisen lopputuloksen kuin on tarkoitus. Osittain reaktion voimakkuus johtuu varmasti ilmiön tuoreudesta Suomessa. Toisaalta vaikuttajana on se, että välittöminä uhreina ovat lapset ja nuoret, jotka menettävät henkensä, loukkaantuvat ja trau-

Nuoret tappajat kouluissamme

matisoituvat. Aikuisina pelkäämme usein enemmän asioita, jotka uhkaavat lapsiamme kuin itseämme. Toisaalta myös tekijän nuoruus vaikuttaa tunteisiimme. On helpompaa hyväksyä, että tekijä on esimerkiksi keski-ikäinen kuin 11- tai 16-vuotias.

Pelko on vihan kanssa yksi voimakkaimmista negatiivisista tunteistamme. Se voi ottaa täysin haltuunsa. Jo pelkkä pelon tuntemus ilman suoranaista uhkaa saattaa muuttua traumaattiseksi kokemukseksi. Pelko aiheutuu siis uhasta. Uhka aiheuttaa riskin ja vaikka riski olisikin pieni, pelko voi olla suunnaton. Miten voimme siis käsitellä kouluammuskelujen aiheuttamia pelkoja sekä analysoida niiden aiheuttamaa todellista uhkaa?

David Ropeik ja George Gray määrittelevät kirjassaan riskin seuraavasti: *Riski on se todennäköisyys, millä vaaralle altistuminen johtaa negatiivisiin seurauksiin*. Riski muodostuu tällöin neljästä osasta: todennäköisyydestä, vaarasta, altistumisesta ja seurauksista. Todennäköisyys on mahdollisuus, että jotain tapahtuu. Vaaraa tarvitaan riskin syntymiseen. Jos vaaraa ei ole, ei ole riskiäkään. Altistuminen on kolmas tekijä. Jos emme koskaan altistu vaaralle, riskiä ei ole. Jotta riski toteutuisi, sen tulee sisältää myös altistuminen. Tapahtumasta aiheutuu aina seurauksia. Riskeistä puhuttaessa ne ovat yleensä negatiivisia. Seurausten tulee olla tarpeeksi merkittäviä, että voidaan puhua riskistä. Esimerkiksi riski Tsernobylin kaltaisesta ydinvoimalaitosonnettomuudesta on pieni, mutta seuraukset siitä olisivat valtavat, joten riski on otettava huomioon. Mitä vakavammat seuraukset voi syntyä jostain tapahtumasta, sen suuremmaksi riskiksi määrittelemme sen.⁹ Kouluväkivaltatilanteissa todennäköisyys ammuskelulle on pieni, mutta toteutuessaan se aiheuttaa merkittävää vaaraa kyseisessä koulussa oleville. Tällöin koululaiset, opiskelijat ja henkilökunta sekä heidän perheensä, myös koko yhteisö, saattavat altistua sekä fyysiselle että henkiselle väkivallalle. Seuraukset tällaisesta tapahtumasta ovat traagiset. Kouluammuskelu onkin lähes kuin ydinvoimalaonnettomuus. Sillä on pitkäkestoisia ja laajalle vaikuttavia negatiivisia seurauksia, vaikka tilastollisesti sen tapahtuminen juuri sinun tai lapsesi koulussa on pieni. Siksi siihen tulee varautua.

Riskit aiheuttavat yleensä tunteita. Ne ovat usein kiistanalaisia. Eriävät mielipiteet riskeistä ja niiden aiheuttajista voivat ai-

⁹ Ropeik, R. & Gray, G. 2002.

heuttaa kiivaitakin riitoja. Riskit liittyvät kuitenkin selviytymiseen, ja selviytymisestä riitelemine ei ole uusi asia. Katsottaessa televisiosta tosi-TV:n selviytymissarjoja, voidaan nähdä, miten riitoja toimintatavoista syntyy jatkuvasti. Vaaran tai uhan ajatus nostaa meissä jokaisessa pinnalle tunteita, vahvoja asenteita ja ajatuksia sekä tietynlaista käyttäytymistä. Järkepuhe ei tällöin aina onnistu. Näin on myös kouluammuskeleista puhuttaessa. Tapahtuma on erittäin traaginen ja traumatisoiva. Sen uhka tuntuu ylitseväsemättömältä ja ongelman vaikeus lohduttomalta. Siksi aihe nostaa esille voimakkaita tunteita. Nämä voimakkaat tunteet nostavat meissä esiin pelkoja, jotka taas saavat meidät ajattelemaan, että riski kouluammuskelun tapahtumiseen juuri minun tai lapseni koulussa on suuri. Pelot saattavat aiheuttaa ajatuksen ylipääsemättömyydestä ja paniikkireaktion. Jotain on tehtävä ja heti! Tällöin järkeily ja vaihtoehtojen analysointi voi jäädä vähälle huomiolle ja valittu toimintamalli osoittautua myöhemmin vääräksi. Valitettavan usein väärät toimintamallit jäävät kuitenkin käyttöön, vaikka niiden toimimattomuus osoitettaisiin myöhemmin vedenpitävästi.

Voimakkaita tunteita herättävästä tilanteesta hyvänä esimerkkinä toimivat pitämämme kouluväkivaltauennot. Olemme pitäneet niitä eri kaupungeissa. Valitettavan harvoin osallistujina on varsinaista koulun henkilökuntaa, henkilöitä, joilla olisi mahdollisuus suoraan työssään vaikuttaa tilanteeseen ja riskin todennäköisyyteen. Eräässä suunnilleen keskikokoisessa kaupungissa viesti ilmaisesta luennosta meni etukäteen koko kaupungin opetushenkilökunnalle. Paikalle saapui kaupungin yli kahdesta sadasta opetushenkilökuntaan kuuluvasta vain kaksi. Suuri osa yleisöstä oli paikalla yksinkertaisesti siksi, että aihe oli kiinnostava.

Toisaalta taas toisessa kaupungissa paikalle saapuneista suuri osa oli opettajia, jotka olivat kiinnostuneita asiasta ja pitivät sitä ilmeisesti sydämen asiana. Luennon edetessä heidän tunteensa nousivat pintaan. Kerroimme esimerkkejä Yhdysvaltojen epäonnistuneista ennaltaehkäisykeinoista, joita tässäkin kirjassa mainitaan. Opettajat hyökkäsivät vastaamme. Heidän mielestä olimme väärässä tässä asiassa. Suomessa ei näin tehdä. Ilmaisimme kuitenkin selkeästi kertovamme esimerkkiä muualta kuin Suomessa ja kehoitimme tarkkailemaan tilannetta täällä, jos vastaavanlaisia toimia aletaan suunnitella myös Suomen kouluihin. Tunneryöpyyn ja hyökkäyksen jälkeen mietimme, miten oppilaat voivat lähestyä tällaisia opettajia.

Nuoret tappajat kouluissamme

Opettajia, jotka suhtautuvat asiaan aivan liian tunteellisesti ja kokevat muualle suuntautuvan kritiikin heitä vastaan esityksi kritiikiksi. Esittämämme kritiikki pohjautui tutkimustuloksiin, ei tunteisiin tai aavistuksiin. Luennon jatkuessa kyseiset opettajat lopulta myönsivät, että olivat väärässä. Koko luento videoitiin, joten saatoimme palata takaisin tilanteeseen rauhassa ja seurata reaktioita. Aihe on tunteita herättävä, mutta opetushenkilökunnan on opittava hallitsemaan omat tunteensa. Hyökkäävä ja puolustautuva asenne silloinkin, kun siihen ei ole mitään syytä, näkyy mitä todennäköisimmin myös opetustyyliin. Tuolla asenteella ei kouluammuskelihoita auteta, päinvastoin. Voimakkaat tunteet myös estävät meitä kuulemasta ja ymmärtämästä, mitä ympärillämme tapahtuu tai mitä meille sanotaan. Järkipuhe ei tehoa ennen kuin tunteet tasaantuvat. Jos tunteet tulevat esille luennolla, tulevat ne varmasti esille myös muissa tilanteissa ja muita aiheita käsiteltäessä. Meidän on osattava ottaa vastaan kritiikkiä, jotta voimme kehittyä ja tehdä tehokasta työtä nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi. Tilanteessa, jossa emme enää suvaitse kritiikkiä, kehitys on pysähtynyt.

Pystymme tekemään parempia päätöksiä siitä, mikä on todellisuudessa riski ja mikä ei, kun muistamme aiemmin mainitut neljä tekijää: todennäköisyys, vaara, altistuminen ja seuraukset. Näiden avulla pystymme analysoimaan ja havaitsemaan, mitkä asiat ovat oikeasti riskejä ja kuinka huomattavia riskejä ne ovat. Analysoimalla asioita opimme vähitellen myös reagoimaan neutraalimmin. Vaikka reagoimme tunteillamme sekä automaattisesti että oppimamme perusteella, tunteiden kontrollointi on hyvä taito oppia. Kaikkia tunteita ei voi aina kontrolloida. Tällöin on hyvä ymmärtää, että tunteellisuus voi usein heikentää rationaalista ajattelukykyämme. Tunteellisuus ei auta riskien analysoimisessa. Teemme kuitenkin aina päätöksiä myös tunteella. Henkilö, joka sanoo, että tekee päätökset aina ilman tunteita, on väärässä. Tutkimusten mukaan voimme kyllä järkeillä eri vaihtoehtoja, mutta tunteet ovat aina lopulta mukana itse päätöksenteossa. Ilman tunteita henkilön on vaikea saada aikaan päätöstä tai hän saattaa jatkaa huonojen päätösten sarjaa.¹⁰ Tietokoneet ovat esimerkki täydellisestä logiikan käytöstä päätösten teossa. Elottomana esineenä tietokone käyttää pelkkää logiikkaa. Ihmisten on mahdotonta päästä samaan. Voimakkaiden tunteiden vallatessa, on hyvä ottaa aikalisä ja tehdä päätöksiä vasta rauhoituttuamme. Kouluammuskelutapauksissa tunteiden vallassa ryhdytään nopeasti

¹⁰ Changing minds.org, 31.8.2010.

keksimään mitä erilaisimpia yksittäisiä ennaltaehkäisykeinoja, joilla ei välttämättä ole minkäänlaista tehoa ongelmaan. Toimivat keinot eivät synny nopeasti ja helposti. Yksi vastaus ei ole ratkaisu niin monimutkaiseen ongelmaan kuin kouluammuskelu tai kouluväkivalta yleensä.

Joutuminen kouluammuskelijan uhriksi on todennäköisyydeltään pieni, mutta seurauksiltaan suuri. Riski on siis olemassa. Miten voisimme pienentää tai jopa poistaa tätä riskiä sen sijaan, että pelkoreaktiona keksimme erilaisia nopeita, mutta tehotomia menetelmiä asian parantamiseksi? Tämä on se kysymys, johon pitäisi etsiä ratkaisuja.

Nuorten hyvinvoinnista Suomessa

Olimme tammikuussa 2009 Educa-messuilla. Messut oli suunnattu koulutus- ja opetusalan ammattilaisille. Kuuntelimme oikeusministeri Tuija Braxin puhetta 23. Tammikuuta. Hänen mukaansa noin 600 000 lasta joutuu todistamaan perheväkivaltaa. Vuoden 2007 Stakesin tilastojen mukaan 16 059 lasta on huostaanotettuna. Tämä luku kasvaa vuosittain 2 – 5 %:a. Samana vuonna 62 485 lasta on ollut lastensuojelutoimenpiteen kohteena. Tämä luku on 5,8 %:a korkeampi kuin edellisenä vuonna. Kouluterveyskysely 1998 – 2007 raportin mukaan peruskoulun yläasteen 8. ja 9. luokilla sekä lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden keskuudessa koulukiusaamisen kokemukset nousivat 2000-luvun puolenvälin jälkeen. Nousu ei ole suurta, mutta kehitys on tällöin aina huonompaan suuntaan. Vuosien 2006 – 2007 välillä koulukiusattuna vähintään kerran viikossa oli peruskoulun pojista 10 %:a ja tytöistä 6 %:a. Lukiossa kiusaaminen on vähäisempää. Pojista 2 %:a ja tytöistä 1 %:a on joutunut kiusatuksi vähintään kerran viikossa.

Koulukiusaaminen ei ole koskaan mukavaa ja näitä prosenttilukuja katsottaessa voi tuntea hyvää mieltä siitä, että lukiossa olevat kokevat vähemmän kiusaamista. Voidaan kuitenkin kysyä, joutuuko lukiossa kiusattu henkisesti vielä heikompaan asemaan? Kiusaamisen ollessa harvinaisempaa, marginalisoi-tuuko yksilö vielä enemmän? Tunteeko hän yksinäisyyttä entistä enemmän?

Nuoret tappajat kouluissamme

Stakesin raportin Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla mukaan yleisesti ottaen nuorten terveystottumukset ovat parantuneet. Huolestuttavia muutoksia on kuitenkin tapahtunut samana aikana. Muun muassa nuorten ylipainoisuus nousi vuosiin 2006/2007 asti. Yläluokkalaisista suurempi osa koki psykosomaattisia oireita päivittäin tai viikoittain kuin vuosikymmenen alussa. Lukiolaisilla määrä on pysynyt samana. Raportin mukaan ammattiin opiskelevilla oli lukiolaisiin verrattuna selkeästi huonommat terveystottumukset. Raportin mukaan pojilla oli vähemmän läheisiä ystäviä kuin tytöillä. Kaikilla luokka-asteilla pojat kokivat enemmän fyysistä uhkailua ja tekivät enemmän rikkeitä kuin tytöt. Näiden kehitys vuosikymmenellä ei kuitenkaan ole juurikaan kasvanut, osittain mieluummin vähentynyt.

Tilastot voivat kertoa meille monenlaisia asioita yleisestä tilasta, mutta niitä on usein vaikea soveltaa yksilöön. Vaikka hyvinvointi on lisääntynyt 2000-luvun alussa, silti meilläkin tapahtui kaksi suurta tragediaa kouluissa vuosikymmenen loppupuolella. Hyvinvointi koululaitoksessa voikin olla hitaasti muuttumassa parempaan suuntaan, mutta miten nuoret kekevat yhteiskunnan muutokset? Yhteiskuntamme muuttuu jatkuvasti vaativammaksi. Meidän on suoriuduttava entistä vaativammista koulutuksista saadaksemme kohtuullisen työpaikan, joudumme työttömyyden sekä hyvän koulutustason takia taistelemaan työpaikoista ja erot yhteiskuntaluokkien välillä kasvavat entisestään. Paineet ovat kovia nuorille, jotka kasvavat tässä kehityksessä. Silti vain marginaalinen määrä nuoria kautta maailman päätyy tappamaan koulussa. Suurin osa heistä kestää ja selviytyy.

Bowling For Columbine -dokumenttielokuvassa yksi Columbinen kouluammuskelujen aikaan samassa koulussa ollut oppilas ilmaisi tuntojaan koulun käynnistä ja koulusta. Hän kertoi koululaitoksen syöttävän nuorille ajatusta, että lukio on kaiken päätepiste, se on elämän tärkein tavoite. Jos siihen ei pääse, päätyy yksinäiseksi köyhäksi häviäjäksi. Nuorten päälle kaadetaan valtavia suorituspaineita. Jos et nyt ensimmäisenä vuonna pääse matematiikan kunniaryhmään, et pääse siihen enää toisena tai kolmantena vuonna. Yksi koe päättää koko lukioaikaisen tulevaisuuden. Myös Suomessa on huomattavissa samantyyppisiä vaikutteita. Lukio on tavoiteltava opinahjo. Ammattikouluun menevät jäävät omilleen, kyllä he löytävät ammatin, mistä pitävät. Lukion jälkeisestä elämästä ei kuitenkaan paljon puhuta. Ohjaus ammatinvalintaan on minimaalis-

ta. Kuinka monella nuorella on todellisuudessa lukion jälkeen käsitystä siitä, mitä he haluavat tehdä mahdollisesti koko loppuelämänsä? On aivan liiallista paineiden kasaamista väittää, että ilman lukiota elämä ei ole onnellista. On monta eri reittiä päästä yliopistoon, jos sinne myöhemmin elämässä haluaa. Monella on varmasti muistikuva lukion päättäjaisistä. Ylioppilas, vihdoinkin, mutta ei minkäänlaista käsitystä siitä, mitä oikein haluaisi tehdä elämässään. Peräänkuulutamme parempaa ammatinvalinnan ohjausta, enemmän työelämään tutustumisjaksoja, joissa nuoret saavat todellisuudessa kokea, millaista on toimia erilaisissa ammateissa. Koulun tulisi tukea tasapainoista kehitystä ja ammatinvalintaa antamalla realistisia kuvauksia ja kokemuksia sekä eri aloista että eri työtehtävistä.

Yhdysvalloissa jonkin aineen yksi koe vaikuttaa siihen, pääseekö kunniaoppilaiden ryhmään. Sitä kautta voi saada mahdollisuuden päästä hyvään yliopistoon opiskelemaan. Suomessa esimerkiksi ylioppilaskirjoituksia voidaan verrata tähän. Yhdellä kokeella testataan koko lukioajan oppimäärän omaksuminen tietyssä aineessa. Kuinka monta näinkin isoa asiaa elämässä testataan vain yhden kokeen perusteella? Asia on merkittävä, sillä tuossa iässä ylioppilaskirjoitukset ovat yksi elämän tähän asti suurimmista haasteista. Paineet hyvään suoritukseen ovat valtavat ja epäonnistuminen tai sen pelko voi aiheuttaa laajan kirjon erilaisia negatiivisia tunteita. Näitä samoja paineita moni nuori ja lapsi kokevat jo paljon ennen lukiota tai jo ennen yläastetta. Paineet voivat tulla vanhempien puolelta, koulusta tai kavereiden keskuudesta. Monilla nuorilla paineet voivat aiheuttaa sekä psykologisia että fyysisiä oireita, paniikkia ja ahdistusta, jopa täydellistä ”lukkoon menoa”. Koulusuoritusten aiheuttamat paineet ovat tutkimusten mukaan lisänneet nuorten masennusta ja itsemurhia muun muassa Koreassa, Yhdysvalloissa sekä Isossa-Britanniassa.

Kouluväkivallan historiaa ja todennäköisyyksiä

1980-luvulla Yhdysvalloissa alkoi tasainen nuorisorikollisuuden nousu, joka kuitenkin laski 1990-luvulle päästäessä. Jengit, huumeet ja niihin liittyvä rikollisuus kasvoivat erityisesti suurkaupungeissa ja tietyt kaupunginosat saattoivat olla todella vaarallisia. Tämä rikollisuusaalto aiheutti monissa pelkoa. 1990-luvulla tapahtuneet kouluammukset, joita media uutii-

Nuoret tappajat kouluissamme

soi laajasti, aiheuttivat yhteiskunnassa pelkoa turvattomista kouluista. Erityisesti Columbinen kouluammuskelutapaus nostatti huolta koulujen tilasta.¹¹ Nuorisorikollisuus, kuten jengiväkivalta, on ollut perinteisesti suureksi osaksi suurempien kaupunkien ongelma. Kouluammuskelut taas tapahtuivat suurelta osin pienemmissä kaupungeissa tai esikaupunkialueilla, usein niin sanotuissa hyvissä kaupunginosissa. Tämä ei silti tarkoita, etteikö yleisesti väkivallan kulttuuri vaikuttaisi. On selvää, että väkivaltaisuus heijastuu myös muihin ja ajan myötä turruttaa monia. Valitettavasti ne, jotka kykenevät kouluissa ammuskelemaan, ovat niitä, jotka usein turtuvat ensimmäisinä.

Kouluammuskelutapaus on kuin terrori-isku, joka lähettää sokkiaaltoja yhteiskuntaan. 1990-luvulla niistä tuli osa yhdysvaltalaisista kulttuuria. Kouluammuskelijoiden tekemät iskut eivät ole välttämättä kaikkein tuhoisimpia iskuja, mitä kouluja vastaan on tehty. Väkivalta eri muodoissaan kouluissa ei ole uutta: 1920-luvulla 55-vuotias Andrew Kehoe murhasi vaimonsa ja sen jälkeen räjäytti koulun Bathissa Michiganissa. Kehoe tappoi 45 henkilöä ja haavoitti 58:ntä, joista suurin osa oli lapsia.¹²

Riski joutua kouluammuskelujen kohteeksi on kuitenkin tilastojen valossa häviävän pieni. Median rooli ihmisten pelkojen kasvattamisessa on suuri. Vuonna 1999, samana vuonna kuin Columbinen kouluammuskelu, Yhdysvalloissa tutkittiin nuorten kuolinsyitä. Tilastoon otettiin mukaan 5 – 19-vuotiaat. Tänä vuonna kuoli yhteensä 21 373 lasta ja nuorta edellä mainitusta ikäryhmästä erilaisten syiden johdosta. Näistä 9 779 kuolemaa johtui onnettomuuksista, 2 525 murhista tai kuolemantuottamuksista ja 1 857 itsemurhista. Kouluammuskelujen uhreja Columbinen takia oli 17. Tämän perusteella jokainen yhdysvaltalainen koulun rehtori voi olettaa, että yhtä koulussa ammuttua nuorta kohden 575 kuolee liikennevälineisiin liittyvissä onnettomuuksissa.¹³ Tapahtuman dramaattisuuden takia kouluammuskelut kuitenkin saavat usein paljon enemmän median huomiota kuin esimerkiksi sairauksiin vuosittain kuolevat nuoret. Raportointi voi vääristää käsityksiämme kouluammuskelujen yleisyydestä.¹⁴ Esimerkiksi Yhdysvalloissa Newsweek raportoi kouluista ”tappopaikkoina” vuonna

¹¹ Cornell, 2006.

¹² Langman, 2009.

¹³ Cornell, 2006.

¹⁴ Cornell, 2006.

1992.¹⁵ Voidaan myös miettiä, levittääkö median laaja pelkoihin perustuva uutisointi ideaa kouluammuskeluista muualle maailmaan, antaen inspiraatiota ja ideoita tekoa suunnitteleville nuorille.¹⁶

Yhdysvalloissa kouluammuskeluja on tutkittu erityisesti 1990-luvulta lähtien, kun siellä alkoi varsinainen kouluammuskelubuumi. Tuolloin jotkut tutkijat, kuten DiIulio, jopa uskoivat, että on syntymässä erityinen superoppilaiden ryhmä, jotka ovat erityisen väkivaltaisia ja moraalittomia. Näiden pelkokuvien varjossa kehitettiin erilaisia ennaltaehkäisy menetelmiä, jotka myöhemmin ovat epäonnistuneet toteutuksessaan täydellisesti, jopa innostaneet nuoria myöhemmin siirtymään rikoksen tielle.¹⁷ Monet näistä ovat olleet poliittisia ratkaisuja, kuten D.A.R.E.-ohjelma (Drug Abuse Resistance Education), nollatoleranssi, The Gun-Free Schools Act (1994) tai Bushin aloittama No Child Left Behind Act. Poliittiset ratkaisut tapahtuvat poliittisten päättäjien aloitteesta. Monet näistä ehkäisy menetelmistä ovat helppoja, sillä ne eivät vaadi suuria resursseja koululta. Useiden tutkimusten mukaan ne kuitenkin kantavat päinvastaisia vaikutuksia, kuin niiden on tarkoitus. Esimerkkinä tästä on D.A.R.E.-ohjelma, jonka on todettu nostavan nuorten mielenkiintoa huumeita kohtaan ja halua kokeilla niitä myöhemmin elämässään, tai nollatoleranssi ja The Gun-Free Schools Act, joissa viattomia lapsia ja nuoria erotetaan koulusta jopa vuodeksi.¹⁸

Kouluissa toteutettavat kiusaamisen ja väkivallan kitkemiseen tarkoitetut ohjelmat voivat kuitenkin toimia todella hyvin, kunhan ne perustuvat oikeisiin periaatteisiin ja niiden tehokkuutta myös tarkastellaan. Psykologi Cornell on tutkinut muun muassa Olweuksen kiusaamisen vastaista ohjelmaa ja havainnut ongelmaksi oppilaiden itseraportoinnin. Kun oppilailta itseltään kysytään kiusaamisesta, on heidän helppo valehdella. Tämä tulee ottaa huomioon kyselyjen tuloksia raportoitaessa. Jokaisessa vastaavanlaisessa kyselyssä on aina sama ongelma, myös aikuisten keskuudessa. Miten voidaan olla varmoja, että jokainen vastaus on totuudenmukainen ja, että nuori tai lapsi on käsittänyt esimerkiksi kiusaamisen samalla tavalla kuin muut? Pari voimakkaasti liioiteltua tai vähäteltyä vastausta voi heittää pienessä vastaajamäärässä tulokset todellisuutta vastaamattomiksi.

¹⁵ Cornell, 2006.

¹⁶ Kiilakoski, 2009.

¹⁷ Cornell, 2006.

¹⁸ Cornell, 2006; The New York Times, 17.5.2001.

Nuoret tappajat kouluissamme

Suomessa on laajalti otettu käyttöön Turun yliopiston suunnittelema KiVa-koulu-ohjelma. Periaatteeltaan se vaikuttaa hyvältä, myös sen toimivuus perustuu henkilökunnan sitoutumiseen. Jos opettaja ei ota oppilaan ilmoitusta kiusaamisesta vakavasti ja jättää asian hoitamatta, ohjelma on tilanteessa tehoton. On mielenkiintoista nähdä tulevaisuudessa, miten hyvin tämä ohjelma on pystynyt vähentämään kiusaamista ja pahoinvointia kouluissa. Olisi myös hyvä tuoda kaikkiin vastaviiniin ohjelmiin mukaan elämä koulun ulkopuolella. Kiusataan-ko koulun ulkopuolella? Uskomme, että koulussa toteutetuilla ohjelmilla voidaan vaikuttaa myös kouluajan ulkopuolella tapahtuvaan kiusaamiseen, jos kiusaamisen vähentäminen koulussa perustuu rangaistuksen pelon sijasta esimerkiksi empatiaan ja toisista välittämiseen.

Amok-juoksu

Käsitlemme kirjassa myös Amok-juoksua, *running Amok*, jota on käytetty myös kouluammuskelujen yhteydessä kuvamaan ilmiötä. Amok-sana tulee malayin kielen sanasta *mengamok*, joka tarkoittaa raivoisan hyökkäyksen tekemistä. Jo 1770 Kapteeni Cook on kirjoittanut maailmanympärimatkallaan havainnoistaan malay-heimon keskuudessa, missä paikallinen heimon jäsen silmittömän raivon vallassa ryntäsi kylässä samalla tappaen eteensä tulevia ihmisiä ja eläimiä ilman mitään selkeää syytä. Juoksijan taltuttamiseen tarvittiin yleensä kymmenen henkilöä ja juoksija useimmiten kuoli prosessissa. Malay-heimolaiset pitivät syyllisenä pahaa henkeä, joka meni juoksijan kehoon. Tämän uskonnollisen selityksen takia Amok-juoksut hyväksyttiin osana vallitsevaa kulttuuria.¹⁹

Länsimaisen kulttuurin vaikutuksesta Amok-juoksut vähenivät heimojen keskuudessa ja 1900-luvun puolella välissä niitä ei ole enää raporteja. Samalla, kun juoksut vähenivät alkuperäisessä kulttuurisessa kontekstissa, samantyyppiset tapahtumat lisääntyivät länsimaissa. Voimakkaan kulttuurisen sidonnaisuutensa takia yhteys näiden ilmiöiden välillä on jäänyt kuitenkin vähälle huomiolle. 1849 Amok-juoksujen tekijät luokiteltiin mieleltään sairaiksi. Tekoa ei siis aiheuttanut paha

¹⁹ Saint Martin, 12.5.1999.

henki. Amok-juoksuja on kahden tyyppisiä, mutta DSM-V-kriteeristöissä niitä ei eritellä. Yksi yleinen Amok-juoksumuoto on nimeltään *beramok*, ja se juontaa alkunsa henkilökohtaisesta menetyksestä, kuten puolison tai perheen kuolemasta ja siihen liittyy masentuneisuus ja alakuloisuus. Toinen Amok-juoksumuoto liittyy koston, raivon ja mahdolliseen loukkaukseen ennen hyökkäystä. Aikaisempiin tapauskuvauksiin perustuen *beramok* liittyy siis masentuneisuuteen ja mielialanvaihteluihin, kun taas amok liittyy psykoosiin, persoonallisuuden häiriöihin sekä harhakuvitelmiin.²⁰

Amok-juoksun ja kouluammuskelujen samankaltaisuus on nähtävissä. Suuri osa tässä kirjassa kuvatuista ammuskelijoista kärsi samoista ongelmista, kuin Amok-juoksun tehneet heimon jäsenet. Luonnollisesti on otettava huomioon kulttuurin vaikutukset, sillä kulttuuri vaikuttaa väkivallan voimakkuuteen ja ilmenemismuotoihin. 1800-luvulla tapahtuneet Amok-juoksut ovat siis erilaisia ja sen aikaiseen kulttuuriin sidonnaisia verrattuna nykypäivään. Amok-juoksu sopii kuitenkin kouluammuskeluihin, sillä ne ovat omanlaisiaan raivoisia ja väkivaltaisia hyökkäyksiä tai ryntäyksiä. Englannin kielessä kouluammuskeluista käytetään usein sanaa *rampage*, joka voitaisiin suomeksi kääntää raivoksi tai riehumiseksi. Se kuvaa raivoisaa ja riehuvaa käyttäytymistä, sitä Amok-juoksut sekä kouluammuskelutapaukset ovat.

Eräs lähes Amok-juoksun tyyppinen tapahtuma löytyy Raamatusta. Ensimmäisen Mooseksen kirjan luku 34 kertoo tarinan työstä nimeltä Dina, jonka toisen heimon mies raiskasi ja nöyryytti ja tämän jälkeen halusi vaimokseen. Dinan veljet menivät miehen luokse. He sopivat, että heimon kaikki miehet ympärileikataan, että kummatkin heimot voivat ottaa toistensa naisia vaimokseen. Kolmantena päivänä, kun ympärileikatut miehet olivat kipeimmillään operaation jäljiltä, Dinan kaksi veljeä menivät kylään ja kostoksi siskonsa häpäisemisestä tappoivat kaikki miehet ja pojat. He ottivat karjan ja omaisuuden sekä naiset ja tytöt itselleen. Myöhemmin, kun heidän isänsä sai asian selville, hän pelkäsi, että muut heimot hyökkäävät heidän kimppuun poikiensa teon takia. Tarina ei kerro paljoakaan miesten mielentiloista tai ajatuksista, mutta jos ajatellaan normaaleja psykologisia reaktioita ja otetaan huomioon, että sen aikaisessa kulttuurissa verikostot olivat tavanomaisia, ei veljien reaktio ole välttämättä kovin poikkeuksellinen, vaikka se onkin raaka ja julma. Tämä tarina tukee myös kirjassa

²⁰ Saint Martin, 12.5.1999.

Nuoret tappajat kouluissamme

mainitsemaamme tosiasiaa siitä, että elämme tällä hetkellä ihmiskunnan historian rauhallisinta aikaa. Elämä on ollut paljon väkivaltaisempaa historiamme alkuaikoina.

Koska Amok-juoksun, aivan kuten kouluammuskelunkin estäminen samalla, kun se tapahtuu, aiheuttaa väliintulijalle suuren riskin menettää henkensä tai terveytensä, paras keino estää näitä purkauksia on ennaltaehkäistä niitä. Saint Martin (12.5.1999) on artikkelissaan listannut nykypäivän Amok-juoksijoiden piirteitä. Nämä ovat hyvin samantyyppisiä piirteitä kuin mitä tulee esille tänä kirjan tapauskuvauksista. Amok-juoksijoille tyypillistä on

- psykoottinen masentuneisuushäiriö tai mielialahäiriö, erityisesti bipolaarisuus.
- persoonallisuushäiriöt, joihin liittyy väkivaltaiset purkaukset, kuten antisosiaalinen ja epävakaa persoonallisuushäiriö.
- epäluuloinen (paranoidinen) persoonallisuushäiriö ja/tai harhainen häiriö, jossa teemoina vainoaminen ja väkivaltainen käyttäytyminen puolustauduttaessa havaittua vahinkoa vastaan.
- merkittäviä henkilökohtaisia menetyksiä ja psykologisia stressitekijöitä.
- itsetuhoinen ja murhanhimoisen käytös ja vihalla, toivottomuudella ja kostolla kyllästetyt ajatukset.
- psykoosiin liittyvät häiriöt, joihin liittyy vainoamisen teema sekä historia niiden mukaan käyttäytymisestä.
- paranoidinen skitsofrenia, johon liittyy käskevät hallusinaatiot ja niiden mukaan aikaisemmin käyttäytyminen, tai väkivaltaiset teemat ja psykoottiset ajatukset sekä niiden mukaan käyttäytyminen.

Tämä lista kuvaa useita tässä kirjassa käsiteltyjä ammuskelihoita. Ennaltaehkäisyn tulisi perustua riski- ja vaarailmiöiden tunnistamiseen. Jos herää epäily tällaisista ongelmista tai esimerkiksi on näkyvissä väkivallanpurkauksia eri muodoissaan, tulisi henkilöön kiinnittää enemmän huomiota ja ohjata hänet tarvittavan avun pariin. Amok-juoksujen tyypilliset väkivallanteot ovat yleensä aina suunniteltuja ja harkittuja tekoja, ei hetkellisiä päähänpistoja. Aikaa, jolloin yksilö suunnittelee tekoa ja kehittyy väkivaltaisemmaksi, on pidettävä ennaltaehkäisyn mahdollisuutena.

Rikos, rangaistus ja motiivit

Että ymmärretään koulumaailman rangaistusten vaikutuksia nuoriin ja lapsiin, on ymmärrettävä rangaistusten psykologisia vaikutuksia. Olemme jo aiemmin maininneet epäonnistuneista kouluväkivallan ennaltaehkäisykeinoista kouluissa, missä rangaistus voi pahimmassa tapauksessa edistää kouluväkivaltaa. Tästä johtuen on tärkeää ymmärtää, miten sääntöjen rikkomisesta voidaan rankaista oikealla tavalla, käyttäen keinoja, jotka edistävät turvallisuutta sekä hyvinvointia koulussa.

Perinteisen kriminologian käsitteen mukaan rangaistuksen, nyky-yhteiskunnassa vankeuden, tulisi olla yksilön toimia korjaava toimenpide, jonka avulla rikollinen voidaan sulauttaa takaisin yhteiskuntaan. 1800- ja 1900-luvuilla vankiloita muutettiin vankien ”säilöntäpaikoista” instituutioiksi, jotka pyrkivät auttamaan yksilöä palaamaan tuotteliaaksi yhteisön jäseneksi. Tämä kuitenkin jäi lähinnä haaveeksi kun huomattiin, että 1900-luvun puolen välin jälkeen rikollisuus vain lisääntyi, eikä toimilla ollut vaikutusta rikoksen uusijoiden määrän vähenemiseen.²¹ Näistä, sekä muista ongelmista johtuen, monet nykyiset kriminologit ovatkin siirtyneet kannattamaan yhteisön toimintaan pohjautuvia menetelmiä.²²

Kouluväkivallan ehkäisyssä jo aikaisemmin luetellut menetelmät, kuten nollatoleranssi, toimivat perinteisen kriminologian käsitteiden mukaisesti. Kriminologiassa on kuitenkin monen oppilaitoksen toimintaan verrattuna se ero, että sen pyrkimyksenä on suhteuttaa teko tekijään ja olosuhteisiin. Nollatoleranssia käyttäessään moni oppilaitos on unohtanut tämän. Sama rangaistus annetaan kaikille, huolimatta iästä, olosuhteista sekä itse teon vakavuudesta. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että tämän tyyppiset rangaistusmallit eivät toimi kouluammuskeluja ja kouluväkivaltaa ehkäisevinä toimenpiteinä.²³

Psykologiassa rangaistusten merkitystä on tutkittu jo pitkään. Tärkeintä rangaistusten antamisessa on se, että ne ovat johdonmukaisia. Jos rangaistukset eivät ole johdonmukaisia, ne eivät toimi ei-toivotun toiminnan ehkäisyssä. Tanskassa tätä tutkittiin käyttämällä vuosien 1944 ja 1947 välillä syntyneiden

²¹ O'Brien & Yar, 2008.

²² O'Brien ym., 2008.

²³ Cornell, 2006.

Nuoret tappajat kouluissamme

miesten rekisterejä (yhteensä 27 000 henkilöä). Minkä tahansa rikoksen jälkeen rangaistus vähensi uusintamahdollisuutta, vaikka rikoksenuusijoiden määrä oli kuitenkin kohtuullisen korkea. Tutkijoiden hämmästykseksi rangaistuksen kovuus ei vaikuttanut uusimiseen. Johdonmukaisuudella oli enemmän merkitystä uusimisen ehkäisyssä. Tästä voimme vetää johtopäätöksen, että kovakaan rangaistus ei tule estämään uusintaa, jos rankaiseminen ei ole johdonmukaista. Tästä johtuen useat rikollisuuden ”crack downit” tai kittkemisoperaatiot esimerkiksi Yhdysvalloissa ovat usein epäonnistuneet. Toisekseen, kovien rangaistusten antaminen ei opeta rikoksen tai rikkomuksen tekijälle minkälaista käyttäytymistä häneltä odotetaan. Se ei opeta nuorille, miten siirtyä kaidalle polulle.²⁴ Esimerkiksi Yhdysvalloissa 7-vuotiaan lapsen erottaminen koulusta vuodeksi paperista taitellun aseiden mallisen tekeleen takia voi aiheuttaa päinvastaista kehitystä kuin sen on tarkoitus. Samoin myös aiheesta erotetun nuoren kehitys voi muuttua yhä enemmän ei-toivottuun suuntaan. Vuodeksi erottaminen kouluyhteisöstä on suuri asia nuorelle. Silloin jäädään helposti jälkeen muista ikätovereista, koulumenestys voi kärsiä ja koulun tarjoamat sosiaaliset verkostot kadota. Kipland Kinkel joutui erotetuksi koulusta, koska oli tuonut mukanaan aseiden. Isä kävi hakemassa poikansa poliisiasemalta. Samana päivänä poika ampui isänsä ja äitinsä, valvoi yön kotona ja seuraavana aamuna meni kouluunsa ampumaan. Ennaltaehkäisikö nollatoleranssi kouluammuskelun?

Rangaistusten epäonnistumiselle on olemassa useita syitä. Yhtenä syynä voi olla aikaisemmin mainittu rangaistusten epäjohdonmukaisuus. Jos rangaistus annetaan järjettömästi tai sopimattomasti, se ei ole onnistunut.²⁵ Esimerkiksi juuri nollatoleranssia seuraavissa kouluissa Yhdysvalloissa on annettu rangaistukseksi vuoden erotus koulusta usealle lapselle, jolla on ollut pieni asetta kantava sotilashahmo tai pahvista tehty leikkiase repussa koulussa. Näitä leikkiaseita on pidetty huolestuttavana merkinä lapsen väkivaltaisuudesta. Luonnollisesti rangaistus on tällöin täysin epäonnistunut, järjetön ja sopimaton tilanteeseen. Toisekseen, mitkä ovat rangaistuksen seuraukset nuoren koulumenestykseen sekä hyvinvointiin?

Jos rangaistus aiheuttaa nuorella ahdistusta, pelkoa tai rai-
voa, rangaistus ei ole onnistunut. Klassisen ehdollistamisen

²⁴ Wade & Tavis, 2008.

²⁵ Wade & Tavis 2008.

teorian mukaan nämä tunteet voivat kohdistua koko tilanteeseen, ihmisiin ja paikkaan, koulusta puhuttaessa siis kouluun, sen henkilökuntaan ja toisiin oppilaisiin. Nämä negatiiviset tunteet voivat saada aikaan paljon enemmän pahaa kuin mitä rangaistuksen antamisella ollaan pyritty korjaamaan.²⁶

Rangaistuksen teho voi olla myös hyvin väliaikaista riippuen siitä, miten kauan sen antanut henkilö on lähettyvillä sekä muista olosuhteista johtuen. Jo lapsena opimme tekemään pahojamme, kun vanhemmat eivät olleet kotona. Heidän ollessa paikalla emme ehkä koskaan olisi uskaltaneet tehdä niitä. Rangaistuksen antaminen ajallaan voi olla myös haasteellista. Jos rangaistavan teon ja rangaistuksen välillä on liikaa aikaa, rangaistus menettää tehonsa. Rangaistus ei myös välitä tietoa, se ei siis opeta nuorta toimimaan oikein. Se ei kannusta positiivisiin tekoihin tai käyttäytymisen muuttamiseen. Rangaistus kertoo ainoastaan mitä ei saa tehdä, ei sitä, mitä tulisi tehdä. Viimeisenä syynä, miksi rangaistukset eivät aina toimi, on se, että rangaistus saattaa vain lisätä kyseistä toimintaa. Jos nuori käyttäytyy huonosti saadakseen huomiota, rangaistus tukee ei-toivottua käyttäytymistä.²⁷

Rangaistuksen antamisessa tärkeintä on siis johdonmukaisuus ja jatkuvuus. Rangaistus tulee antaa, mutta sen pitää olla sopiva tehtyyn rikkomukseen nähden, oli kyseessä minkä ikäinen henkilö tahansa ja sen tulee sisältää ohjausta oikeanlaiseen käyttäytymiseen. Nollatoleranssi on sanana sinänsä hyvä. Se viestittää, että meillä ei suvaita jotain tiettyä käyttäytymistä laisinkaan ja siitä seuraa välittömästi rangaistus. Vaikeudet tässä järjestelmässä syntyvät, kun rangaistavan teon rajat hämärtyvät. Missä menee raja sille, mistä rangaistaan ja mistä ei? Jos näitä rajoja ei ole määritelty, ylilyöntejä tapahtuu varmasti.

Yksi esimerkki rangaistusten epäonnistumisesta ja täydellisestä ylilyönnistä löytyy jälleen Yhdysvalloista. Joulun alla 2010 eräessä lukiossa poikajoukko muodosti ”*Christmas Sweater Clubin*”, koska he pukeutuivat erikoisimpiin ja hauskimpiin jouluaiheisiin neulepaitoihin, joita löysivät. Ryhmä lauloi koulussa joululauluja, ja heidän tarkoituksenaan oli levittää Joulun iloa. Eräänä kouluaamuna he jakoivat noin kymmenen sentin mittaisia puna-valkoraitaisia karkkitikkuja koulun edustalla. He siivosivat jälkensä karkkien jakamisen jälkeen.

²⁶ Wade & Tavis 2008.

²⁷ Wade & Tavis 2008.

Nuoret tappajat kouluissamme

Tapahtuman jälkeen pojat saivat rangaistuksen. Koulun mukaan rangaistus annettiin siksi, että karkkitikuista voi tehdä imeskelemällä teräviä aseita, joilla voi vahingoittaa muita oppilaita. Myöhemmin rangaistuksen syy muutettiin häiritseväksi käyttäytymiseksi ja roskaamiseksi, vaikka kummastakaan tilanteesta ei poikien mukaan ollut kyse. Karkkien jakaminen tapahtui ennen tuntien alkua aikaisin aamulla, ja kaikki roskat siivottiin jälkikäteen paikalta.²⁸ Teräaseita karkkitikuista? Tapaus kuulostaa uskomattomalta, mutta valitettavasti se on totta.

Rikkomuksen tekijällä on aina syy teolleen, jokin motiivi vaikuttaa taustalla. Joskus syytä on vaikea ilmaista, se voi muodostua monesta seikasta. Näin on myös useiden ammuskelijoiden kohdalla. Asia, mitä voitaisiin vakavasti miettiä kouluväkivallan ja ammuskelujen ennaltaehkäisykeinona, on sisäisten motiivien kuolettaminen. Meitä jokaista motivoi sekä ulkoiset (eng. *extrinsic*) ja sisäiset (eng. *intrinsic*) motiivit. Ulkoisia ovat muun muassa erilaiset palkinnot, kuten työstä saatava palkka, koulussa arvosanat ja menestyminen. Sisäisiä motiiveja ovat meissä vaikuttavat syyt tehdä jotain, kuten rakkaus musiikkiin. Innokas laulaja ei välttämättä lopeta laulamista, vaikkei saisikaan jatkuvasti kehuja tai pääsisi esiintymään. Sisäiset motiivit ovat niitä, jotka ajavat meitä eteenpäin paremmin sekä pitkäkestoisemmin kuin ulkoiset. Jos ulkoisia motivaattoreita annetaan liikaa, saattaa se kuolettaa sisäiset motiivit.

Sisäisten ja ulkoisten motivaattoreiden toimintaa on tutkittu. Eräässä tutkimuksessa tutkijat antoivat lasten ensin leikkiä tusseilla. Lapset pitivät niistä ja leikkivät pitkään. Sitten yhdelle ryhmälle lapsista kerrottiin, että eräs mies tulee paikalle katsomaan heidän hienoja töitään ja jokainen saa palkinnon piirustuksistaan. Kuuden minuutin piirtämisen jälkeen jokainen saikin palkinnon. Toiselle ryhmälle ei kerrottu mitään palkinnosta eivätkä he saaneet sitä ja kolmas ryhmä ei odottanut saavansa palkintoa, mutta sai sen. Viikon kuluttua tutkijat jälleen seurasivat lapsia piirtämässä. Ryhmä, joka odotti ja oli saanut palkinnon piirsi paljon lyhyemmän ajan. Ryhmä joka ei odottanut eikä saanut palkintoa piirsi edelleen yhtä pitkään kuin aloitettaessa ja kolmas ryhmä jatkoi piirtämistä myös pidempään. Samankaltaisia tuloksia on saatu muistakin tutkimuksista, joissa lapset ovat saaneet palkinnon leikkimisestä lellulla, josta jo muutenkin nauttivat.²⁹

²⁸ WUSA9, 22.12.2010.

²⁹ Wade & Tavis 2008.

Psykologit ovat miettineet erilaisia syitä sille, miksi jokin asia, jonka tekemisestä pidämme, muuttuu ulkoisten motivaattoreiden vaikutuksesta vähemmän kiinnostavaksi. Yhden teorian mukaan aina, kun meitä palkitaan jonkin tekemisestä, tulkitsemme tekemisen helposti työksi. Näemme tekemme ulkoisten tekijöiden tulokseksi, eikä omien halujemme tai kiinnostustemme seuraukseksi. Toinen vaihtoehto on se, että koemme ulkoiset motivaattorit kontrolloiviksi ja tästä johtuen ne aiheuttavat paineita sekä vähentävät autonomian tunnetta päätöksenteossa ja valinnoissa. Kolmannen tulkinnan mukaan ulkoisten palkintojen tullessa mukaan nostaa se toiminnan tasolle, joka ylittää optimaalisen ja nautinnollisen tason. Esimerkkinä tästä on edellinen esimerkki lapsista piirtämässä. Heidän motivaationsa piirtää vähene huomattavasti, kun he odottivat palkintoa. Piirtäminen muuttui työksi.³⁰

Kouluammuskeluista ja kouluväkivallasta puhuttaessa tämä sisäisten ja ulkoisten motiivien ajatus täytyy kääntää pälaelleen. Normaalisti ulkoisilla motivaattoreilla pyritään kannustamaan tekemään jotain, johon sisäinen motivaatio jo löytyy. Kouluammuskelijoista puhuttaessa heidän sisäisiä motivaatioita ovat viha, raivo, itsetuhoisuus, ulkopuolisuuden, epäonnistumisen ja riittämättömyyden tunteet sekä monet negatiiviset kokemukset. Näitä ei pitäisi ulkoisilla motivaattoreilla. Miten tilanne voidaan kääntää niin, että oikeilla ulkoisilla motivaattoreilla voisimme kuolettaa kouluammuskelijan sisäiset motiivit teolle? Esimerkiksi johdonmukaiset rangaistukset eivät motivoi kouluväkivaltaan, vaan opettavat vastuuta ja tasapuolista kohtelua. Michael Carnealin tapauksessa liikunnanopettaja, joka laittoi hänet pelaamaan koripalloa tyttöjen kanssa, oli yksi ulkoisista motivaattoreista, joka tuki sisäisten motiivien kehittymistä. Miten tämä kehitys voitaisiin kääntää päinvastaiseen suuntaan? Samaa esimerkkiä, Michaelia käyttäen, voitaisiin ajatella, että kyseisen opettajan ei pitäisi nöyryyttää poikaa, vaan auttaa häntä löytämään se urheilulaji, jossa Michael voisi olla edes kohtuullisen hyvä, jollei lahjakas. Negatiiviset sisäiset motivaatiot voidaan saada tukahdutettua ja muutettua positiivisiksi mahdollistamalla lapsille ja nuorille positiivisia onnistumisen ja saavuttamisen kokemuksia ilman valtavia ulkoapäin tulevia suorituspaineita. Niillä rakennetaan tervettä itsetuntoa, iloa ja elämästä nauttimista. Koulu ei saa olla nuorille ja lapsille paikka, jossa heitä vain painostetaan menestymään, verrataan itseään parempiin tai kehutaan, kos-

³⁰ Wade & Tavis 2008.

Nuoret tappajat kouluissamme

ka he eivät ole yhtä huonoja kuin joku toinen. Koulun instituutiona tulisi kehittyä suuntaan, jossa standardoitujen suoritusten lisäksi yksilö voi toteuttaa itseään ja kokea onnistumisia muissakin asioissa kuin perusopetuksessa lain mukaan olevien sisältöjen toteutuksessa. Eikä näitä onnistumisia saisi luokitella. Taiteellinen lahjakkuus ei saa olla arvottomampaa kuin esimerkiksi matemaattinen lahjakkuus.

Opettajien tulisi myös ymmärtää, että heidän opettamansa aineet eivät ole kaikille oppilaille ja opiskelijoille yhtä tärkeitä. Liikunnallisesti lahjakas oppilas ei välttämättä pidä maantietoa tärkeimpänä aineena vaikka opettaja sen sanookin sitä olevan. Liikunnanopettajan tulee ymmärtää roolinsa kannustajana liikunnallisiin harrastuksiin, ei vain kilpailuun muita luokkatovereita vastaan paremmasta tai nopeammasta suorituksesta. Jokainen itselleen rehellinen opettaja tietää, että jokainen tarvitsee tietyn määrän perustaitoja, mutta huippusuoritukset matematiikassa tai liikunnassa eivät ole välttämättömiä kaikille. On paljon tärkeämpää, että liikunnassa saadaan avaimia terveelliseen elämään, eikä kehitetä ikuista vihaa hiihtoa tai suunnistusta kohtaan, tai saadaan tarvittavat matemaattiset taidot, jotta päästään haluttuun jatko-opiskelupaikkaan. Työssä pärjätään, kun osataan ynnätä, miinustaa, kertoa, jakaa ja ymmärretään prosenttilaskennan säännöt, perusasiat.

Oppiminen tulisi olla lasten ja nuorten pääasiallisena tavoitteena, ei sen, kuinka hyvin suoriudutaan kyseisestä tehtävästä. Oppimiseen keskittyvä oppimisenäkökulma edistää kärsivällisyyttä ja muistamiskykyä. Lapsi ajattelee: *”Ei ole väliä, vaikka teen virheitä harjoitellessa, kunhan opin ymmärtämään asian.”* Suoritukseen keskittyvä näkökulma tekee luovuttamisen helpommaksi, sillä lapsi ajattelee: *”En minä tätä koskaan opi tekemään, kun taaskin tein virheen.”*

Rikoksia selvitettyä etsitään motiivia teolle. Joskus se on yksinkertainen, toisinaan vaikeaselkoinen. Kouluammuskeli-joilla on erittäin vahvat motiivit, vaikka ne eivät aina olekaan järjestelmällisesti selitettävissä tai selkeästi nähtävissä. Ymmärtämällä näitä motiiveja voidaan nuoria auttaa muuttamaan negatiivisia ajatuksia positiivisempiin. Tässä prosessissa on tärkeää muistaa rangaistusten merkitys sekä tasapuolisen ja inhimillisen kohtelun merkitys lapsen ja nuoren kehityksessä tasapuoliseksi ja muita kunnioittavaksi aikuiseksi. Kaikenlaiset eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset tulisi pyrkiä karsimaan koulumaailmasta.

Aseet ja nuoret

On totta, että aseiden helppo saatavuus tekee niiden hankkimisen myös kouluammuskelua varten helpommaksi. On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka Yhdysvalloissa ammuskelijoilla oli omistuksessaan aseita. Kuitenkin kouluammuskelut tehtiin yleensä joko varastetuilla tai lainatuilla aseilla.

Aselakien kiristäminen saattaa olla yksi vaihtoehto, mutta se ei poista ongelmaa nuorison pahoinvoinnista. On muitakin keinoja hankkia aseita tai tappaa toisia nuoria. Aselakeja on kiristetty kouluammuskelujen takia muun muassa Yhdysvalloissa. Siitä huolimatta kouluammuskelut eivät ole vähentyneet. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Washington D.C:ssä on käytössä maan kireimpiä aselakeja, kuitenkin se on pitänyt leimansa maan murhapääkaupunkina. Tiukista aselaidista johtuen aseet tuodaan toisista osavaltioista ja murhia tapahtuu edelleen runsaasti, vaikkakin 1980 ja 1990-lukujen taitteen lukemat ovat puolittuneet. Washington D.C.:aa on käytetty usein esimerkkinä kritisoitaessa lakien vaikutusta ampumaseilla tehtyihin murhiin. Laidista huolimatta merkittävä osa murhissa käytetyistä aseista hankitaan muuta kautta kuin paikallisista aseliikkeistä.

Lakimuutokset ovat helppoja ja nopeita keinoja näyttää, että asialle on tehty jotain. Kouluammuskelujen ongelmaa on yritetty ratkaista myös tällä tavoin. Lakimuutos ei poista nuorten ongelmia eikä se auta henkilöä, joka painii samanlaisten ongelmien kanssa kuin tässä kirjassa kuvatut ammuskelijat. Se saattaa tehdä aseiden hankkimisesta hankalampaa, mutta uskomme, että jos joku päättää todellakin tehdä tällaisen teon, hän myös hankkii siihen keinolla millä hyvänsä tekovälineet. Aselakien muuttaminen on poliittinen teko, joka osoittaa, ettei poliitikoilla ole vastauksia kouluväkivallan ja kouluammuskelujen ongelmaan.

Me unohdamme usein, että näillä ammuskelijoilla ei ollut mielestään mitään menetettävää. He suunnittelivat itsemurhaa. Mitä väliä siinä vaiheessa on, onko ase hankittu laillisesti vai laittomasti? Pääasia on, että he pääsevät toteuttamaan suunnitelmansa. Ammuskelijan asemaan asettuminen on usein vaikeaa. Se on kuitenkin ratkaisevaa, kun yritämme ymmärtää tekoa, jotta se voitaisiin ehkäistä.

Nuoret tappajat kouluissamme

Aselait ja muut poliittiset päätökset ovat usein toimia, joilla pyritään näyttämään, että asialle tehdään jotain. Niillä pyritään rauhoittamaan pelon tunteita, joita kouluammuskelun kaltainen tragedia synnyttää. Kuitenkaan ne eivät paneudu todelliseen ongelmaan, nuoriin, jotka ovat kriisissä ja tarvitsevat kipeästi apua. Jos tehdään poliittisia päätöksiä, niiden pitäisi suuntautua niin, että kouluille, terveydenhuoltoon ja muille tarvittaville tahoille annetaan tarpeeksi resursseja auttaa kaikkia apua tarvitsevia lapsia, nuoria sekä perheitä.

Koulu väkivallantekijänä

Eräs opettaja on kirjoittanut hyvin opettajan aseman kaksija-koisuudesta:

”Olen päässyt pelottavaan johtopäätökseen: Minä olen ratkaiseva tekijä luokkahuoneessa. Henkilökohtainen lähestymistapani luo ilmapölyn. Minun päivittäinen mielialani muokkaa säätilan. Opettajana minulla on valtava määrä valtaa tehdä lapsen elämästä viheliäistä tai iloista. Voin olla joko kidutuksen tai inspiraation työkalu. Voin nolata, hauskuuttaa, satuttaa tai parantaa. Kaikissa tilanteissa minun reaktioni määrittää paheneeko vai rauhoittuuko kriisitilanne, ja kohdellaanko lasta inhimillisesti vai epäinhimillisesti.”³¹

Kouluväkivallasta sekä koululaitoksesta puhuttaessa koulun instituutiona sekä koulun henkilökunnan rooli väkivallantekijöinä jätetään usein keskustelun ulkopuolelle. Aiheesta vaietaan, vaikka ongelma on todellinen.

Muistan erään henkilön kertomuksen. Se on jäänyt mieleen, koska hänellä on sama etunimi kuin minulla. Hän kertoi opettajasta, jonka uskoo jo kuolleen. Hänen mielestään opettaja piti hänestä oppilaana. Hänen kirjoitti kokemuksestaan seuraavaa:

”Ala-asteen musiikkitunneilla kaikki musiikkia vapaa-aikanaan harrastavat joutuivat soittamaan luokan edessä instrumenttiin. Tilanne jännitti jo valmiiksi. En halunnut mokata luokkaka-

³¹ Harber, C. 2004.

vereiden edessä, ettei minua kiusattaisi siitä ja etten joutuisi nolatuksi. Virheen tekeminen soittaessa oli kuitenkin pieni asia verrattuna opettajan aiheuttamaan nolaamiseen. Seisoin luokan edessä valmiina aloittamaan, kun opettaja kutsui minua omasta mielestään leikkisästi 'Looraksi', ja selitti, että näinhän englanninkieliset ääntävät 'Laura'-nimen. Hänen leikkisä nimityksensä oli kuitenkin minulle kova paikka. Luokka nauroi nimitystä ja siitä tulikin lempinimi minulle, ei kuitenkaan positiivisessa mielessä. Lapsuuteni ja nuoruuteni aikana minulle ei koskaan keksitty lempinimiä mukavassa tai hellittelymielessä, olin aina Laura. Nyt opettaja oli keksinyt minulle ruman ja muiden mielestä hauskan lempinimen koko luokan edessä. Lempinimen, jota vihasin ja joka kerta, kun sen kuulin, tunsin oloni nolatuksi. Olin aiemmin pitänyt kyseisestä opettajasta. Nyt haudoin vihaisia tunteita häntä kohtaan ja pelkäsin aina, mitä hän seuraavaksi sanoo. En enää luottanut häneen ja toivoin, ettei hän koskaan käyttäisi tuota 'lempinimeä'. Olen usein miettinyt, olinko liian herkkä tilanteessa. Ehkä jälkeempäin ajateltuna olin, mutta tilanteen aiheuttamat tunteet ja ajatukset olivat silloin hyvin todelliset ja voimakkaat. Se oli ensimmäinen kerta kun koin, että opettajiin ei voikaan aina luottaa ja turvautua."

Meillä jokaisella on varmasti monia tarinoita opettajien aiheuttamista nolaamisista tai muista tilanteista, joissa koemme vääryyttä opettajan tai koulun taholta. Monella on varmasti paljon pahempia kokemuksia. Laura, kilttinä tyttönä, tunsin usein kokevansa vääryyttä ja joutuvansa ainakin jossain määrin nolatuksi epäonnistumisten tai muiden puutteiden takia luokkakaverien edessä.

Tämä on kuitenkin vain yksi osa koululaitoksen väkivaltaisuudesta oppilaita kohtaan. Koko koululaitos instituutiona suurimmassa osassa maailmaa toimii periaattein, jotka tukevat oppilaiden alistamista ja negatiivisten tunteiden kehittymistä koulua kohtaan. Koulu on hyvin auktoritatiivinen, missä instituutio ja opettajat määräävät, mitä tehdään ja milloin miten tulee käyttäytyä. Oppilaat vain pyytävät, anelevat ja vetoavat. Tunneilla erilaisia oppilaita ei usein kuunnella, kaikki tekevät samaa asiaa samalla tavalla ja oppilaat edelleenkin käytännössä ovat suuren osan ajasta "tyhjiä asioita", joihin opettajat "kaatavat" informaatiota. Suuri osa tunteista vietetään informaation vastaanottajana. Keskustelu on yksisuuntaista ja auktoritatiivista, ja oppilaat tyylistyneitä. Muun muassa näistä syistä johtuen koulunkäynti koetaan pohjimmiltaan negatiivi-

Nuoret tappajat kouluissamme

sena asiana. Ei ole siis ihme, että lapset ja nuoret ilmaisevat aggressioitaan ja negatiivisia tunteitaan koulussa.³²

Opettajien sivusuusta ilmaistut kommentit, kuten erään opettajan laittaessaan lapsia ruokajonoon mainitsema ”*Mä saan olla tällänen koska olen opettaja*”, vain ruokkivat auktoritatiivista mallia. Tai opettajanhuoneessa kuultu lausahdus ”*Koulussa opettajan sana on laki!*” Samalla kyseinen opettaja pamautti nyrkillä pöytään. Totta kai opettajan sanaa on kuunneltava koulussa. Kuitenkin se, miten asia ilmaistiin, oli hyvin diktatoriaalinen tapa ja kuvastaa huolestuttavaa asennetta opetus-työhön ja koulunkäyntiin.

Kaikista pedagogisista muutoksistaan huolimatta koululaitos on epäonnistunut perusasioiden muuttamisessa. Muun muassa valtakunnallinen opetussuunnitelma promotoi auktoritääristä koulumallia edelleen.³³

Englantilainen tutkija Clive Harber (2004) on tutkinut koululaitosta väkivallan tekijänä jo usein vuosien ajan eri maanosissa. Hänen mukaansa suuri osa maailman kouluista edelleen toteuttaa hyvin diktatoriaalista ja auktoritatiivista koulutusta. Koulu ja sen henkilökunta osallistuu väkivaltaisten ajatusten ja tekojen synnyttämiseen monin eri tavoin. Jotkut henkilöt ovat verranneet koululaitosta vankilaan, mutta samalla ilmaisevat sen olevan usein julmempi kuin vankila. Toisten mielestä koulut ovat vanhemmille ilmaisia lasten säilytyspaikkoja, jonne lapset voidaan laittaa suureksi osaksi päivästä. Winston Churchill ilmaisi, että koulutus on jotain aivan muuta kuin mitä saamme koululaitoksessa, missä meitä kontrolloidaan ja meille opetetaan tietyt tavat.

Harberin (2004) mukaan koulu voi olla väkivallan luoja eri tavoin. Esimerkiksi huonosti menestyvät oppilaat kilpailevassa ilmapiirissä voivat kompensoida huonoa menestystään kiusaamalla muita. Tai liikunnassa huonosti menestyvät voivat joutua kiusaamisen kohteeksi ollessaan kykenemättömiä vastamaan ihailtuun kehotyyppiin tai kykyihin. Koulut ovat syyllisiä kiusaamisessa ja oppilaiden kokemassa väkivallassa myös puuttumattomuudessaan siihen. Jos koulu ei ota vastuuta kiusaamisesta, se syyllistyy siihen. Tämä on ollut myös kouluammuskelijoiden viesti. Moni heistä päätti tappaa muita, koska he vain katselivat sivusta puuttumatta tilanteeseen, kun

³² Harber, C. 2004.

³³ Harber, C. 2004.

heitä kiusattiin. Puuttumattomuus pätee siis myös muihin oppilaisiin.

Toisaalta koulun koko voi vaikuttaa kokemuksiin. Esimerkiksi Columbine ja muita samantapaisia ammuskeluja Yhdysvalloissa on pystytty yhdistämään suurten koulujen ongelmiin, oppilaan ja opettajan välisen suhteen puutteeseen. Suurten koulujen persoonattomuus ja ihmissuhteiden heikentyminen voivat aiheuttaa turhautumista sekä itsetunnon heikkenemistä oppilaissa. Tämä voi tulla esille väkivaltaisina purkauksina, omaisuuden tuhoamisena tai opettajaan kohdistuvana väkivaltana. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä mainita, että Yhdysvalloissa suuri koulu on noin 2 000 – 5 000 oppilaan instituutio. Tämä on hyvä suhteuttaa koulujen kokoon Suomessa, missä suuri osa kouluista on tällä mittakaavalla pieniä.³⁴ Vaikka osa ammuskeluista voidaan yhdistää koulun kokoon, tapauksia on sattunut kymmeniä, eikä koulun koko ole kaikissa ollut suuri. Kouluammuskeluja tapahtuu siis pienemmissäkin koulu yhteisöissä.

Suomalaisessa koululaitoksessa ja kodeissa fyysinen rangaistus on kiellettyä. Näin ei kuitenkaan ole kaikkialla maailmassa. Kodeissa tapahtuvaa kurinpalautusta on vaikeaa valvoa. Uskomme, että monessa suomalaisessakin kodissa lapset edelleen saavat fyysistä kurinpalautusta. Harber (2004) kertoo pitkäaikaistutkimuksesta, joka toteutettiin kolmen sukupolven aikana New Yorkissa. Tulokset osoittivat, että väkivaltainen lapsen kasvatusta kasvatti heistä väkivaltaisia aikuisia. Eräs amerikkalainen tutkimus on tehty myös Suomessa, Puolassa, Hollannissa, Australiassa ja Israelissa. Tutkimuksessa on todettu, että vanhempien antama fyysinen rangaistus kehitti lasten, sekä tyttöjen että poikien, aggressiivisuutta huomattavasti.

Suomessa opettajien toimintaa ei enää valvo mikään viranomainen, vaan opettajien toiminnasta ilmoittaminen on vanhempien vastuulla. Kuinka paljon siis opettajien toimintaa valvotaan? Kuinka moni lapsi ymmärtää kertoa vanhemmilleen, jos opettaja on toiminut väärin häntä kohtaan? Kuinka moni vain hautoo tilanteen aiheuttamia negatiivisia tunteita? Kuinka moni lapsi kokee, ettei voi kertoa vanhemmilleen ongelmistaan koulussa, jos vanhempien ensimmäinen reaktio on epäusko lapsensa kertomusta kohtaan, tai he syyttävät ensimmäiseksi häntä tilanteesta? Onko vanhempi aikaisemmin reagoi-
nut tilanteeseen negatiivisesti ja syytöksiin vai reagoiko hän

³⁴ Harber, C. 2004.

Nuoret tappajat kouluissamme

muulla tavoin turhan voimakkaasti tilanteeseen? Negatiivisista kokemuksista johtuen lapsi saattaa kokea pelkoa kertoessaan vanhemmilleen, ja siksi jättää puhumatta asiasta.

Koulu voi myös olla väkivallan tekijänä muista syistä. Näitä ovat muun muassa rodullinen, uskonnollinen tai muusta syystä tapahtuva syrjintä sekä seksuaalinen häirintä tai hyväksikäyttö. Joissakin maissa oppiaineisiin kuuluu jopa sotilaallisia ja sodankäyntiin liittyviä oppiaineita. Koulun rooli väkivallantekijänä oppilaita kohtaan on monisäikeinen aihe. Koulu instituutiona ja siellä työtä tekevä henkilökunta voi tehdä väkivaltaa monella eri tavalla, mutta näiden tarkempi käsittely on jätetty tämän kirjan ulkopuolelle. Tarkoituksenamme on ollut osoittaa, että koulu instituutiona voi aiheuttaa paljon ahdistusta, henkistä kipua ja itsetunnon heikkenemistä. Parannusta tähän tilanteeseen syntyy hyvin hitaasti. Muutos koululaitoksen periaatteissa tapahtuu todella vaivalloisesti, jos ollenkaan. Painopiste tulisikin siirtää oppilaskeskeiseen ajatteluun. Uskomme, että menestys kansainvälisissä testeissä, innovatiivisuus, sekä nuorten tiedot ja taidot kehittyisivät entistä parempaan suuntaan, jos suoritusten sijasta keskityttäisiin oppimismäkökulmaan. Lapsille ja nuorille annettaisiin vapaus persoonallisuuteen, mahdollisuus erehtyä ja oppia, eikä koulunkäynti perustuisi satoihin testeihin, kokeisiin, tai kilpailuun kavereita, muiden määrittelemiä ihanteita, muita kouluja, maantieteellisiä alueita sekä muiden maiden oppimistuloksia vastaan. Tämän ilmapiirin luomisessa opettajilla on suuri merkitys joka-päiväisessä työssään.

Monen ammuskelijan kohdalla joku on tiennyt suunnitelmista etukäteen. Näitä suunnitelmia ei kuitenkaan ole kerrottu eteenpäin koulun henkilökunnalle. Yhdysvalloissa tätä ilmiötä on tutkittu muun muassa Harvardissa. Siellä on havaittu, että vain 4 %:a oppilaista, jotka tiesivät suunnitelmista, yrittivät saada tekijää luopumaan suunnitelmistaan. Tämä on pieni prosentti, kun noin 81 %:ssa tapauksista oppilas oli kertonut suunnitelmistaan etukäteen luokkakavereilleen tai opettajille. Miksi tieto ei mennyt eteenpäin? Tutkimukseen vastanneiden mukaan he eivät kertoneet asiasta, koska kokivat, ettei koulun ilmapiiri tukenut heitä, he kokivat asiasta ilmoittamisen pelottavaksi, tai he pelkäsivät joutuvansa pilkatuksi ilmoittamisen takia. Evan Ramsey kertoi haastattelussa vankilasta käsin, että jos joku olisi varoittanut häntä suunnitelmien alkuvaiheessa, hän ei olisi koskaan ampunut ketään.³⁵ Koulujen on tehtä-

³⁵ ABC News. 11.6.2008.

vä ankarasti työtä luodakseen ilmapiirin, jossa uhkaukset ja epäilyt voidaan tuoda pelotta esille.

Mikä siis saa nuoren menemään kouluunsa ja tappamaan luokkakavereitaan, opettajia sekä muita oppilaita tai henkilökuntaa? Mikä motivoi nuorta karmeaan tekoon? Uskomme, että kysymällä ammuskelijoilta tai tekoa suunnitelleilta henkilöiltä, voidaan kysymykseen löytää parhaiten vastauksia. Olisi hyvä ymmärtää heidän elämäänsä, ongelmiaan, tunteitaan ja murheitaan, ja kuunnella tarkkaan, mitä he meille kertovat sekä ottaa nämä viestit vakavasti. Näiden tietojen pohjalta voidaan löytää tapahtumien jatkumo, joka on johtanut päätökseen riistää muiden henkiä ja väkivallan kierteeseen.

Mediassa sekä uskonnollisissa piireissä paljon demonisoitu laulaja Marilyn Manson lausui viisauden, kun häneltä Bowling For Columbine -dokumenttielokuvassa kysyttiin, mitä hän sanoisi kouluammuskelun tehneille nuorille. Hän sanoi, että olisi hiljaa ja kuuntelisi heitä, sillä sitä kukaan ei ole tehnyt.

Kaikkia ammuskelijoita ei voida haastatella, sillä moni tapaus päätyi tekijän itsemurhaan, mutta toiset nuorista ovat edelleen elossa. Monet heistä katuivat syvästi tekoaan ja lähettävät vain yhden viestin: *”Jos joku olisi kuunnellut minua, kaikki tämä olisi voitu ehkä välttää.”* Kirjoittaessamme tämän kirjan kahdestatoista tapauksesta, uskomme, että ainakin osa olisi voitu välttää, jos joku todella olisi välittänyt nuoresta. Uskomme, että osassa tapauksista yhtenä edesauttavana tekijänä oli välipitämättömyys, jota nuori koki erilaisissa tilanteissa aikuisten puolelta. Ongelmien ei ajateltu olevan niin vakavia, eikä niiden seurauksien sellaisia, kuin mitä ne lopulta olivat.

Seuraavassa luvussa käydään läpi tapauskuvauksia Yhdysvalloista. Kuvaukset on rajattu yksilöön ja hänen lähipiiriin. Sosiaalista ympäristöä ja vallitsevaa yhteiskunnallista kulttuuria on kuvattu hyvin vähäisesti. Kulttuurin kautta voidaan löytää myös yhtäläisyyksiä. Mutta, koska kouluammuskeluja on tapahtunut erilaisissa kulttuureissa, eri aikakausina ja eri maanosissa, keskitymme pääasiallisesti henkilökuvauksiin ja ammuskelijoiden taustojen kuvaamiseen. Voidaanko eri kulttuureista ja perhetaustoista tulevilta ammuskelijoilta löytää persoonallisuuteen, käyttäytymiseen tai muita yksilöön liittyviä yhteneväisyyksiä, vai ovatko he täysin erilaisia toisiinsa verrattuna?